

De Amsterdamse Rechtswinkels in beeld

*40 jaar sociale rechtshulp
1970 - 2010*

De Amsterdamse Rechtswinkels in beeld

40 jaar sociale rechtshulp: 1970-2010

onder redactie van:

Rubiah Balsem

Marleen van Geffen

Sakina Kodad

Mies Westerveld

De Amsterdamse Rechtswinkels in beeld. 40 jaar sociale rechtshulp

Kaftontwerp: LUIITE

Binnenwerk: Willem Don

© 2010 De auteurs

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijke bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de auteurs.

Lang leve de Rechtswinkels

Voorwoord

Rechten is bij uitstek een studie die aanzet tot nadenken over rechtvaardigheid, redelijkheid en billijkheid, gelijke kansen en tegengaan van machtsmisbruik en discriminatie. Het is dan ook niet zo vreemd dat juist deze studie in de roerige jaren zeventig een verbond tot stand bracht tussen de wetenschappelijke universitaire staf en studenten die stonden te trappelen om hun juist verworven kennis en inzicht in te zetten ten behoeve van de juridische en maatschappelijke *have nots* uit die tijd. Of, zoals de medewerkers van de Rechtswinkel Amsterdam het zo mooi zeggen, om zich toe te leggen op *effectieve* sociale rechtshulp. Dat verbond ontstond destijds op de beide Amsterdamse universiteiten, de VU en de UvA, het initiatief is nu ook opgepakt op de Amsterdamse Hogeschool.

Het is evenmin verwonderlijk dat dit format de tand des tijds zo goed heeft weten te doorstaan. Van politieke “aksie” en dwepen met roergangers als Lenin en Mao is het niet zo’n heel grote stap naar opkomen voor mensen die niet (meer) aangesloten zijn in de wereld van Technologie, Media en Communicatie, zoals de rechtswinkel Clinic tegenwoordig doet. Misschien wordt de volgende winkel wel een rechtswinkel Financiële Diensten als tegenwicht tegen de nog altijd oppermachtige banken en verzekeraars. Als rechtenstudenten zo inventief en creatief blijven als ze altijd geweest zijn – en waarom zouden ze niet? – zie ik die er ook nog wel komen.

Wat ook gebleven is, zijn de hechte banden met de sociale advocatuur. Nog altijd hebben rechtswinkeliers geen probleem om ter zake kundige begeleiders te vinden die hen met raad en daad bijstaan, hen behoeden voor uitglijders en daar veel vrije tijd

in steken. Ook dat is vrijwilligerswerk, maar dan postacademisch.

Tot zover het goede nieuws.

Minder vrolijk is dat de last op al die betrokken vrijwilligers steeds zwaarder wordt. En dan heb ik het nog niet eens over het feit dat de toegestane studieduur steeds minder ruimte biedt voor leuke of interessante dingen 'ernaast'. Ik heb het over de enorme *case load* die rechtswinkels op zich zouden kunnen nemen als ze daarvoor zouden kiezen. Weliswaar zet de overheid steeds meer in op juridische zelfredzaamheid. Zo is er een elektronische Rechtswijzer, ontworpen door de Raad voor de Rechtsbijstand, die in alle advisering de boodschap uitdraagt dat een oplossing in der minne beter is dan procederen; die modelformulieren aanreikt die alleen nog maar ingevuld hoeven te worden om protest aan te tekenen of bezwaar te maken. Maar het civiele en administratieve procesrecht blijft een juridisch mijnenveld waar simpele vergissingen fatale gevolgen kunnen hebben. Tegelijk knijpt de overheid de sociale advocatuur steeds verder af in de – op zich begrijpelijke – wens het rechtshulpbudget in de pas te houden met andere taken die Grondwettelijk geborgd zijn, zoals zorg en onderwijs. Burgers pakken die boodschap ook op. Het product rechtsbijstandsverzekering wordt steeds populairder, maar de vraag wat mensen daar in de praktijk mee opschieten, is voornamelijk een behoorlijke black box. Om nog maar te zwijgen van het feit dat mensen met multiproblematiek dit product niet zullen kopen of hier vergeefs zullen aankloppen.

Wat betekent dit voor de rechtswinkels, de vrije jongens, de cowboys van het Nederlandse recht, zoals de Wetwinkel Amsterdam het zo mooi uitdrukt? Ik denk dat ze er niet aan ontkomen zich te bezinnen op de vraag wat zij in deze veranderende omgevingswereld kunnen en willen klaarmaken. Niet om koste wat kost te fuseren. Rechtswinkeliers hebben altijd veel energie ontleend aan eigen initiatief, aan zelf iets bedenken, opzetten en uitvoeren. Er is op het moment dit boekje wordt gedrukt alweer sprake van een volgende rechtswinkel, de RW Strafrecht. Dus de beleidsnotie dat groot altijd beter is dan klein kunnen rechtswinkels beter bij de overheid laten; voor het leren omgaan met stroperigheid is nog tijd genoeg na de studie. Wel door

slim samen te werken, ideeën uit te wisselen en te zorgen dat wat eenmaal uitgedacht is, niet verloren gaat in de hectiek van een organisatie met een steeds vlottend bestand. Want dat laatste is zowel de kracht als de zwakte van rechtswinkels.

Het is dan ook met veel vreugde dat de Universiteit van Amsterdam, de Amsterdamse Orde van Advocaten en de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam dit boekje presenteren dat voor het merendeel is geschreven door rechtswinkeliers en dat iets vertelt over de geschiedenis van hún winkel en hún motivatie voor dit werk, nu en in de toekomst.

MIES WESTERVELD

Amsterdam, augustus 2010

Inhoud

Opgericht

1974	<i>De huisarts van het recht</i> Rechtswinkel Amsterdam	9
1977	<i>Halte: Rechtswinkel Bijlmermeer</i> Rechtswinkel Bijlmermeer	16
1983	<i>Tax compliance en voor de fiscale rechter</i> Belastingwinkel Amsterdam	23
1984	<i>Frans, Russisch en Farsi</i> Rechtswinkel Migranten	29
1985	<i>Rechtshulp voor kinderen op een volwassen manier</i> De Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam	36
1985	<i>De cowboys van het Nederlandse Recht</i> Wetwinkel Amsterdam	43
2008	<i>Pionier op het web</i> Clinic	49
	<i>Het Juridisch Spreekuur: vóór en dóór studenten</i> Hogeschool van Amsterdam	56
	Nawoord	58
	Contactgegevens van de Rechtswinkels	60

De huisarts van het recht

Rechtswinkel Amsterdam

RUTGER MARCHAL & AUKE LANKREIJER

De Stichting Rechtswinkel Amsterdam was oorspronkelijk bedoeld als een tijdelijke faciliteit. De oprichters wilden de overheid bewust maken van de noodzaak van effectieve sociale rechtshulp, en ondertussen het gebrek aan rechtshulp in de maatschappij opvangen. De hoop was dat de overheid de sociale advocatuur zou hervormen waarna de rechtswinkel niet meer nodig zou zijn.

Het verwachte succes van de overheid bleef echter uit en de vraag naar rechtshulp bleef niet alleen bestaan, zij nam zelfs verder toe. De rechtswinkel werd een permanente aanvulling op het systeem van rechtshulp in Amsterdam.

Aan het eind van het oprichtingsjaar bedroeg het aantal medewerkers al 116. De meeste hiervan waren studenten van de Universiteit van Amsterdam (UvA) en van de Vrije Universiteit (VU), samen met een aantal reeds afgestudeerde juristen. Van medewerkers werd verwacht dat ze een toets en een training gesprekstechnieken met goed gevolg afronden en een bijdrage van f10,- betaalden. Van cliënten werd ook f2,50 eigen bijdrage verwacht maar dit werd al snel afgeschaft.

Maatschappelijke kwesties hebben altijd in meer of mindere mate invloed gehad op de medewerkers van de Rechtswinkel Amsterdam. Zo was het tot 1992 gebruikelijk om een erkend gewetensbezwaarde als administratief medewerker in dienst te hebben voor vervangende dienstplicht. En in de eerste kantoorruimte deelden bezoekers de wachtkamer met portretten van Mao, Lenin en Stalin, omdat hier ook een linkse jongerengroepering was gevestigd.

Een ander voorbeeld van de grote maatschappelijke betrokkenheid blijkt uit de voorwoorden die voorzitters in de verschillende jaarverslagen hebben opgetekend. Die zijn in het verleden vaak poëtisch van opzet en een beklag tegen elke instantie die dat jaar in de ogen van de rechtswinkeliers een bron van onrecht zijn geweest. De

wetgever en de gemeente zijn geliefde mikpunten.

In de loop van de jaren breidde de rechtswinkel haar repertoire uit om meer sociale rechtsgebieden te bestrijken. Nieuwe secties en commissies werden gevormd voor acute problemen in de samenleving. Voorbeeld hiervan is de sectie ruimtelijke ordening die werd opgericht als reactie op de stadsvernieuwingsproblematiek van de jaren '70 en '80. In die tijd werd ook veel aandacht besteed aan krakers en de wetgeving die daarmee gepaard ging.

Met de aanvang van het nieuwe millennium zijn enkele grote veranderingen van bestuurlijke aard doorgevoerd. Zo is er een procedeercommissie gevormd die voor cliënten procedeert bij de kantonrechter. Op deze manier kan er voorzien worden in de behoefte om de gang naar de rechter te maken voor (relatief) kleine bedragen. Een persoon die twee maanden loon niet uitbetaald heeft gekregen, kan voor dat bedrag moeilijk 1000 euro aan advocatenkosten maken, maar het is wel serieus genoeg om de mening van een rechter te bemachtigen. Hierbij kan de rechtswinkel sinds 2006 hulp bieden. Inmiddels loopt de procedeercommissie goed en worden onze cliënten met regelmaat door de rechter in het gelijk gesteld.

Onze medewerkers

De Stichting Rechtswinkel Amsterdam werkt tegenwoordig uitsluitend met vrijwilligers. Dat betekent dat er geen enkele vorm van vergoeding wordt uitgekeerd aan de medewerkers voor de gemiddeld 8 uur per week die zij voor de rechtswinkel werken. Ook wanneer er salariskosten worden toegekend door de rechter; want de rechtswinkelier procedeert namens de rechtswinkel. Al deze vrijwilligers studeren rechten aan de universiteit, het overgrote deel aan de VU of de UvA. Om bij de Rechtswinkel Amsterdam te kunnen komen werken geldt als eis dat de (universitaire) propedeuse behaald is. De medewerkers verbinden zich voor 16 maanden aan de rechtswinkel. Daarna is het in beginsel de bedoeling om de rechtswinkel te verlaten, met uitzondering van medewerkers die een bestuursfunctie vervullen en medewerkers waaraan het bestuur toestemming geeft één of meerdere periodes langer te blijven. De ratio achter deze regel is dat andere studenten ook de kans moeten krijgen ervaring op te doen. Hier komt de tweede belangrijke functie van de rechtswinkel naar voren:

het bieden van een kans aan studenten om hun kennis al tijdens hun studie in de praktijk toe te passen.

Eens in de vier maanden, in januari, mei en september, vertrekt de groep medewerkers die 16 maanden eerder begonnen is. Tegelijkertijd worden er evenveel nieuwe medewerkers aangenomen. Werving van nieuwe medewerkers vindt plaats door middel van het uitdelen van folders bij

colleges op de VU en de UvA en een aankondiging in de wekelijkse mailing van beide universiteiten. Ook mond-tot-mondreclame blijkt in de praktijk veel positieve bekendheid op te leveren.

Eenmaal aangenomen begint een nieuwe medewerker met een proefperiode van 2 maanden. In de proefperiode krijgen de nieuwe medewerkers aan de hand van bundels een scholing op de voor de Rechtswinkel Amsterdam belangrijkste rechtsgebieden. Voor het einde van deze proefperiode worden de nieuwe medewerkers vervolgens op deze rechtsgebieden onderworpen aan een toets, waarvoor zij één herkansingsmogelijkheid hebben. Het doel van deze toets is niet alleen toetsen of de kennis op voldoende niveau is, maar ook of er de bereidheid is zich in te zetten voor de rechtswinkel. Haalt de nieuwe medewerker deze toets niet, dan moet hij of zij helaas afscheid nemen van de rechtswinkel. In de praktijk is het zeer sporadisch nodig gebleken deze maatregel toe te passen.

De toets wordt ontworpen door de vier verschillende secties van de rechtswinkel. Het doel van deze secties is het op peil houden van de kennis op een rechtsgebied. De voor ons meest belangrijke rechtsgebieden zijn ondergebracht in deze secties: Arbeid & Sociale Zekerheid, Wonen, Consumenten/P&F en (sinds 2010) Burgerlijk Procesrecht. Iedere medewerker is lid van een van deze secties. Tijdens de vergaderingen worden actuele ontwikkelingen besproken, lastige onderwerpen behandeld en vindt er een bespreking plaats van ingewikkelde vragen die in de praktijk zijn binnengekomen. Daarnaast verzorgt steeds een andere sectie om de maand een scholing voor de medewerkers door een externe spreker. Vaak zijn dit bijvoorbeeld advocaten, rechters,

Rechtswinkel Amsterdam

- Opggericht 18 april 1972
- Huidig aantal medewerkers: 36
- Focus: Arbeid&Sociale Zekerheid, Wonen, Consumenten/P&F, Burgerlijk Procesrecht
- Aantal zaken per jaar: ca. 5000
- Gem. looptijd medewerkers: 16 maanden

deurwaarders of medewerkers van een overheidsinstantie. Op maandagavonden vinden deze scholingen plaats in het pand van de Rechtswinkel Amsterdam. Ook de vergaderingen en andere activiteiten vinden plaats op maandagavond.

De bereikbaarheid van de Rechtswinkel Amsterdam is in vergelijking met andere rechtswinkels zeer ruim. Vijf dagen per week zijn wij bereikbaar van 10:00 tot 17:00 uur. Daarnaast hebben we een telefonisch spreekuur op de dinsdagavond, om de werkende Amsterdammers tegemoet te komen.

De functie van het telefonisch spreekuur is met name het verschaffen van informatie. Er moet worden afgegaan op het verhaal van de cliënt. Door het stellen van vragen kan een helder beeld van het probleem worden verkregen. Het advies loopt uiteen van een het uitleggen van de stap die de cliënt zelf kan ondernemen tot het doorverwijzen naar een advocaat of gespecialiseerde instantie in complexe zaken. Hier komt de wegwijsfunctie van de rechtswinkel duidelijk naar voren.

Het komt voor dat we mensen aanraden contact op te nemen met een gespecialiseerde rechtswinkel, bijvoorbeeld in migranten- of belastingzaken. Deze rechtswinkels zien wij als een nuttige aanvulling op gespecialiseerde rechtsgebieden. Vaak wordt er echter doorverwezen naar ons eigen inloopsprekuren, zodat we inzage kunnen krijgen in de stukken.

Iedere woensdag- en donderdagavond houden we een inloopsprekuren van 18:00 tot 19:30. Iedereen die tussen deze tijden binnenloopt, wordt door ons geholpen. Omdat het vaak erg druk is, streven wij naar een kwartier per zaak. Op deze manier kunnen we iedereen binnen afzienbare tijd van advies voorzien.

Tijdens het inloopsprekuren bekijken we de stukken die cliënten meebrengen en stellen we vragen. Aan de hand hiervan wordt beslist of en wat er in de zaak moet gebeuren. In de zaken waarin een enkel advies niet voldoende is, wordt er meestal eerst een brief geschreven of wordt er contact opgenomen vanuit de Rechtswinkel. Dit wil de zaak nogal eens oplossen. Een niet onbelangrijke factor daarbij is dat de Rechtswinkel steeds meer daadwerkelijk in staat is een loonvordering, vordering tot teruggave van de waarborgsom of een vordering tegen een onwillig bedrijf in te stellen.

Na het inloopsprekuren komt er een advocaat langs van een van de bij ons

Het oude kantoor van de Rechtswinkel Amsterdam aan de Leidsegracht.

aangesloten advocatenkantoren. Rechtswinkeliers kunnen hun vragen voorleggen aan deze advocaat. Ook kunnen ze nagaan of ze de cliënten van het juiste advies hebben voorzien, of kunnen ze tips vragen voor het opstellen van een brief. Ook in het verdere verloop van een eventuele procedure kunnen vragen worden voorgelegd aan deze advocaten.

Procederen behoort dus tot de mogelijkheden. Voor het zover is, bestaat er binnen de organisatie een procedure die moet worden doorlopen waarmee fouten, zoals het te snel over gaan tot dagvaarden, worden voorkomen. Dit werkt als volgt. Wanneer de rechtswinkeliers die de zaak behartigen van mening zijn dat de zaak alleen nog kan worden opgelost door het voeren van een procedure, of wanneer de wederpartij van onze cliënt een procedure begint, wordt er contact opgenomen met de voorzitter van de Procedeercommissie. Deze legt de zaak vervolgens voor aan de vier overige leden

van deze commissie, meestal over de digitale snelweg. Op deze manier kan er snel een beslissing genomen worden.

In onderling overleg wordt vervolgens besloten of de zaak geschikt is voor een gang naar de rechter. Hierbij worden onder andere beoordeeld het belang van de zaak, het bewijs, de kans om de zaak te winnen en, met name als de cliënt de gedaagde partij is, de beschikbare tijd. Vereiste is bovendien dat de processtukken worden beoordeeld door een advocaat. De zaak wordt vervolgens in de gaten gehouden door een van de leden van de commissie. Deze houdt ook de termijnen bij in de agenda.

Al met al zal een rechtswinkelier ongeveer 8 uur in de week kwijt zijn aan zijn werkzaamheden bij de rechtswinkel. Deze geïnvesteerde tijd geeft een voldaan gevoel als een cliënt écht een stap verder is gekomen, maar zal zich ook uitbetalen in de toekomst: rechtswinkeliers lopen met hun ervaring een paar stappen voor op andere rechtenstudenten.

Meerwaarde

Met andere rechtswinkels hebben we weinig contact. Locatie, bereikbaarheid en manier van werken zal voor mensen de doorslag geven om voor een bepaalde Rechtswinkel te kiezen. Deze verschillen geven ons inziens de afzonderlijke Rechtswinkels hun bestaansrecht.

De meerwaarde van de Rechtswinkel Amsterdam anno 2010 en voor de toekomst ligt in het feit dat er behoefte zal blijven bestaan aan zeer laagdrempelig, kosteloos juridisch advies en juridische bijstand. Eigenlijk ligt dit nogal voor de hand. Maar de toegevoegde waarde van de Rechtswinkel Amsterdam is dat zij met haar vrijwilligers de kosten zeer laag kan houden.

Dit levert een voordeel op ten opzichte van de sociale advocatuur. Niet alleen vanwege de mogelijkheden voor de rechtswinkel om voor relatief kleine bedragen te procederen waar het door de eigen bijdrage niet loont een advocaat in te schakelen, maar ook voor de subsidieverstrekker, aangezien een gering bedrag aan subsidie veel oplevert.

Door de opkomst van nieuwe communicatiemiddelen en digitale informatieplatforms zijn mensen steeds beter in staat hun eigen juridische positie te bepalen. Deze informatie wordt onder andere verstrekt door de rechtswinkel zelf, via haar website. Dit wil echter niet zeggen dat de rechtswinkel als adviesorgaan zal verdwijnen.

De rechtswinkel is te vergelijken met een huisarts. Op internet is veel informatie te vinden aan de hand waarvan steeds meer mensen van te voren ingelicht zijn over de mogelijke diagnoses. Toch zal de huisarts beter in staat zijn de juiste diagnose te stellen en een patiënt het geschikte medicijn voor te schrijven of door te verwijzen naar de juiste specialist. Zo zal de rechtswinkel beter in staat zijn de informatie te filteren en aan te vullen, de juiste juridische duiding aan het probleem te geven en een oplossing te geven of een specialist aan te raden.

Daarnaast laat de leemte in de rechtshulp zich steeds meer voelen wanneer er geprocedeerd moet worden. Het loont vaak de moeite niet om via een advocaat een eenvoudige procedure over bijvoorbeeld de teruggave van een borg die je hebt moeten betalen bij je huurbaas te voeren. Een ander voorbeeld is het verweer in een onterechte incassozaak. De kosten van de eigen bijdrage zijn voor deze procedures vaak al te hoog. Op dit punt kan de rechtswinkel met haar vrijwilligers een oplossing bieden. Wanneer de rechtswinkel procedeert én wint, is de veroordeling van de wederpartij in de proceskosten bijna altijd toereikend om de werkelijk gemaakte kosten volledig te dekken.

Niet in de laatste plaats is de meerwaarde van de Rechtswinkel Amsterdam gelegen in het platform dat zij biedt aan studenten om hun talent te ontwikkelen. De ontwikkelingen in het Hoger Beroepsonderwijs van de laatste jaren zullen in de toekomst aanleiding kunnen zijn de voorwaarden om bij de rechtswinkel te komen werken aan te passen. Hierbij kan gedacht worden aan het toelaten van studenten HBO-Rechten.

Ooit werd de Rechtswinkel Amsterdam opgericht als tijdelijke voorziening. Inmiddels is de rechtswinkel uitgegroeid tot een organisatie die niet meer weg te denken is uit de maatschappij; vandaag niet, maar ook in de toekomst niet.

Halte: Rechtswinkel Bijlmermeer

Rechtswinkel Bijlmermeer

EVA TRAAG & SAKINA KODAD

Ambities

De Rechtswinkel Bijlmermeer (SRB) is een voortvloei­sel uit het keuzevak Rechtshulp, dat in de jaren zeventig aan de Vrije Universiteit (VU) werd gegeven. Dit vak bracht studenten gedurende negen maanden in aanraking met de rechtspraktijk. De eerste drie maanden werden de studenten door middel van hoorcolleges geschoold en mochten ze onder begeleiding spreekuur lopen in buurthuizen. Na het spreekuur werden de zaken nabesproken met een (aan de VU verbonden) advocaat. Na drie maanden werden de studenten “losgelaten”. De laatste drie maanden schoolden deze studenten de nieuwe studenten die zich voor het vak hadden aangemeld. In feite was dus sprake van een “dakpansysteem”¹.

Een aantal studenten wilde, na het vak te hebben afgesloten, verdere praktijkervaring opdoen en tegelijkertijd hun kennis in dienst stellen van de maatschappij. Zij namen het initiatief om gezamenlijk een vrijwillig juridisch spreekuur in te richten.

De studenten kozen er bewust voor zich niet bij de reeds bestaande Rechtswinkel Amsterdam aan te sluiten. Zij zochten een mogelijkheid hun opgedane kennis en ervaring uit te bouwen in een eigen rechtswinkel die zij geheel zelf konden vormgeven. Aangezien er in de Bijlmer een grote behoefte bestond aan kosteloze juridische dienstverlening, werd besloten het spreekuur daar te houden. De Bijlmer confronteert de studenten met de maatschappelijke realiteit van een kansarme wijk, en gooit de rechtswinkeliers meteen in het diepe. Bovendien zijn de cliënten de Nederlandse taal vaak niet goed machtig en niet goed op de hoogte van bepaalde procedures en hun rechten en plichten.

1 Mr. Van der Molen, één van de oprichters van de SRB en thans President van de Rechtbank Alkmaar.

De eerste jaren hield de SRB elke donderdagavond inloopspreekuur in het gebouw van de maatschappelijke dienstverlening, locatie Ganzenhoef. Na het spreekuur werden de zaken nabesproken met een advocaat om de studenten begeleiding te bieden bij het uitwerken van hun zaken.

Rechtswinkel Bijlmermeer

- Opgericht 2 februari 1977
- Huidig aantal medewerkers: 32
- Focus: Sociale Zekerheids-, Arbeids-, Verbintenissen- en Bestuursrecht
- Aantal zaken per jaar: ca. 1200

Uit de statuten blijkt dat de SRB zich ten doel stelt 'rechtshulp in de meest uitgebreide zin des woords' te verlenen. In de praktijk heeft dit doel tweeledig uitgedrukt: enerzijds is de rechtswinkel een kweekvijver voor juridisch talent, waar rechtenstudenten de kans krijgen hun kennis in de praktijk toe te passen en zichzelf te versterken in het verlenen van juridische dienstverlening. Anderzijds ontvangen burgers met een smalle beurs kosteloos juridische bijstand en wordt de materiële gelijkheid bevorderd.

Halte SRB

Ook nu is het tweeledige doel van de SRB duidelijk waarneembaar: de rechtswinkeliers zijn enthousiast cliënten bij te staan en een bijdrage aan de samenleving te leveren. Daarnaast zijn zij gemotiveerd naast hun studie praktijkervaring op te doen. Door cliënten te woord te staan en hun problemen te vertalen naar de juridische versie, leert de rechtswinkelier hoofdzaak van bijzaken te onderscheiden en de juiste vragen te stellen. Zo kunnen zij cliënten uitleggen wat hun rechtspositie is en zo nodig een oplossing bieden.

Tweemaal per week houdt de SRB inloopspreekuur, te weten op woensdagochtend van 9:30 uur tot 11:00 uur en op donderdagavond van 19:00 uur tot 20:30 uur. Tijdens deze spreekuren staan de rechtswinkeliers de cliënten persoonlijk te woord. Buiten de spreekuren om is er telefonisch contact met de cliënten en wordt er gecorrespondeerd per e-mail en per post. Het persoonlijke contact wordt door zowel de cliënten als door de rechtswinkeliers ervaren als prettig en essentieel voor het bieden van hulp.

Momenteel werken er 32 rechtenstudenten bij de SRB. Hoewel de rechtswinkel is begonnen door VU-studenten, werken er inmiddels zowel studenten van de Universiteit van Amsterdam (UvA) als van de VU. Het kantoor bevindt zich nu zelfs in de Oudemanhuispoort, de rechtenfaculteit van de UvA.

Het werk geschiedt volledig op vrijwillige basis. Om bij de SRB aan de slag te kunnen moeten studenten in ieder geval de vakken aansprakelijkheidsrecht, contractenrecht en goederenrecht met goed gevolg hebben afgerond. Uiteraard wordt van de rechtswinkeliers verwacht dat zij prettig in de omgang zijn en beschikken over een positieve instelling en een flinke dosis enthousiasme. Door middel van mond-tot-mondreclame, advertenties op Blackboard en op de UvA-website, het Studentennieuws per e-mail, posters en flyers worden nieuwe vrijwilligers geworven.

De rechtswinkeliers zijn onderverdeeld in vier spreekuurgroepen, en elke rechtswinkelier loopt één keer per twee weken spreekuur. De rechtswinkeliers werken altijd in tweetallen. Dit is verplicht ingevolge de aansprakelijkheidsverzekering van de SRB, maar is ook bedoeld om samenwerking te stimuleren en bevorderen. Na het spreekuur worden de zaken die tijdens het inloopspreekuur voorbij zijn gekomen, nabesproken met één van de acht advocaten² die aan de rechtswinkel zijn verbonden. Deze nabesprekingen worden door de rechtswinkeliers als erg leerzaam ervaren.

De advocaten geven ‘tips & tricks’ uit hun eigen praktijk en adviseren of een procedure zin heeft en hoe deze procedure aangepakt dient te worden. De advocaten hebben een goed inzicht welke zaken geschikt zijn om door de SRB te worden behartigd en welke zaken overgedragen dienen te worden aan een advocaat, bijvoorbeeld omdat het betrokken belang te groot is en de kantonrechtsgrens overschrijdt. Daarnaast zijn de advocaten bereikbaar voor de rechtswinkeliers om te adviseren over de zaken en processtukken te controleren.

De inloopsprekuren vinden plaats in de Bijlmer in het gebouw van de

² Mr. Amrani, mr. Kruidenhof, mr. Mathoerepersad, mr. Mungroop, mr. Stibbe, mr. Tjong-A-Hung, mr. Vorstman en mr. Wattilete.

Rechtswinkel Bijlmermeer houdt kantoor in de Oudemanhuispoort.

maatschappelijke dienstverlening (MaDi), te Karspeldreef. De medewerkers van de MaDi houden zich bezig met Algemeen Maatschappelijk Werk, Schuldhulpverlening, Sociaal Raadsliedenwerk en Ouderenwerk. Zij verwijzen hun cliënten, indien nodig, door naar de SRB voor juridische bijstand.

De SRB voert een vrij algemene praktijk en verleent voornamelijk advies en/of juridische bijstand op het gebied van arbeidsrecht, sociale zekerheidsrecht, verbintenissenrecht en bestuursrecht. Van de rechtswinkeliers wordt verwacht dat zij op alle rechtsgebieden aan het werk kunnen en zij worden op alle rechtsgebieden geschoold door middel van cursussen en lezingen.

Sporadisch wordt ook advies gegeven op het gebied van familierecht en strafrecht. Deze zaken worden echter - indien verdergaande hulp nodig is - direct doorverwezen naar een advocaat in verband met de verplichte procesvertegenwoordiging.

Niet alleen de praktijk van de SRB is divers, ook de juridische dienstverlening aan cliënten is erg afwisselend. Soms is een advies op het spreekuur voldoende of wordt een cliënt doorverwezen naar een andere (rechts-)hulpverlener, bijvoorbeeld een advocaat. Verreweg de meeste zaken worden echter door de rechtswinkeliers ingenomen. Dan wordt een papieren dossier aangemaakt en de zaak zelfstandig behandeld door de rechtswinkeliers. Het verschilt uiteraard per zaak wat de precieze werkzaamheden zijn. Dit varieert van het treffen van een betalingsregeling tot het bijstaan van de cliënt als procesgemachtigde in een procedure bij de kantonrechter of bestuursrechter en alles daar tussen in.

Buiten de spreekuren werken de rechtswinkeliers aan hun ingenomen zaken in het kantoor van de SRB. De SRB maakt gebruik van ‘MijnRechtsnetwerk’, een digitale database waartoe alleen de rechtswinkeliers door middel van een inlogcode toegang hebben. In dit systeem worden de gegevens van de cliënten ingevoerd en wordt een digitaal dossier aangemaakt. Ook worden in dit systeem alle ontwikkelingen die in de zaken plaatsvinden, genoteerd.

Hoeveel tijd de rechtswinkeliers met hun werkzaamheden kwijt zijn, is afhankelijk van de moeilijkheidsgraad van de zaak en hoe snel de wederpartij reageert. Zoals boven al vermeld, treden de rechtswinkeliers van de SRB – indien nodig – op als procesgemachtigde voor hun cliënten. Zij schrijven onder meer processtukken en vergezellen hun cliënt tijdens een eventuele (hoor)zitting. De SRB hanteert hiervoor niet een bepaald procedeerbeleid. Wanneer er wordt geprocedeerd en de zaak wordt gewonnen, komt een eventueel door de rechter toegekende vergoeding voor het ‘salaris gemachtigde’ geheel ten goede aan de SRB. De rechtswinkeliers werken – zoals gezegd – volledig op vrijwillige basis. Hierdoor kan de SRB haar dienstverlening kosteloos houden en is er voor de cliënten geen financiële drempel om de SRB te benaderen. Het is voor de rechtswinkeliers een voldoening om de zwakkere partijen – de zogenaamde ‘one-shotters’ – die te maken hebben met grote partijen – de zogenaamde ‘repeat players’ – bij te staan en zo de materiële gelijkheid in de samenleving te bevorderen.

De vrijwilligers zijn allen nog student en beschikken daarom ‘slechts’ over een beginnend juridisch inzicht en hebben veelal nog niet veel ervaring. Desondanks kunnen zij cliënten meestal toch goed helpen bij het vinden van een oplossing of hen in ieder geval de weg wijzen naar een advocaat of andere geschikte instantie. Men kan de SRB en andere spelers in het veld van sociale (rechts-)hulp in dit verband vergelijken met een halte voor de bus, tram of metro: voor sommigen is de ‘halte’ SRB een tussenstation, waarna ze weer verder gaan en voor anderen is het een halte waar ze uitstappen en worden bijgestaan door de rechtswinkeliers.

Vooruitzichten

De SRB heeft – 33 jaar na oprichting – zeker nog bestaansrecht. Gezien de volle wachtkamers bij elk spreekuur en de hoeveelheid zaken die wordt ingenomen, is er blijkbaar een grote behoefte aan kosteloze juridische dienstverlening vanuit de samenleving. Daarnaast is sprake van een toenemende juridisering van de samenleving. Het is daarom van groot belang dat voor iedereen juridische bijstand beschikbaar is. Vaak is er sprake van niet al te grote juridische problemen, waarvan de uiteindelijke consequenties wel degelijk verstrekkend kunnen zijn. Daarbij is het voor rechtenstudenten erg leerzaam om als rechtswinkelier al tijdens de studie ervaring op te doen in de praktijk. Het tweeledige doel van de SRB, te weten het verlenen van kosteloze juridische dienstverlening en bevorderen van materiële gelijkheid enerzijds en de mogelijkheid van het opdoen van praktijkervaring anderzijds, is dus nog steeds springlevend.

Wat de toekomst de SRB zal brengen is niet met zekerheid te zeggen. De SRB heeft de afgelopen anderhalf jaar gemerkt dat haar cliënten nadeel ondervinden van de economische crisis, bijvoorbeeld doordat veel bedrijven trachten zoveel mogelijk geld te binnen halen door actief oude openstaande vorderingen te innen. Het is voor rechtswinkeliers vaak gemakkelijker om een voet tussen de deur te krijgen dan voor de cliënten zelf. Velen kunnen zich geen advocaat veroorloven en beschikken niet over een rechtsbijstandverzekering. De SRB biedt daarom een welkome oplossing. Naar verwachting zal de SRB evenals de andere rechtswinkels het daarom in de toekomst drukker krijgen.

Tussen de rechtswinkels onderling wordt geen concurrentie ervaren. Het is juist prettig dat er meerdere rechtswinkel zijn om de hoge werkdruk te verlichten. Daarbij zijn de gespecialiseerde rechtswinkels, zoals de Rechtswinkel Migranten en de Belastingenwinkel, van groot belang omdat zij beschikken over een gespecialiseerde kennis en ervaring op gebieden waarop de meer algemene rechtswinkels zich niet begeven. De SRB is voornemens in de toekomst meer samen te werken met de andere rechtswinkels, bijvoorbeeld op het gebied van scholing. Op deze manier zal de opkomst groter zijn en wordt het bijvoorbeeld ook voor grotere kantoren aantrekkelijk om een cursus of lezing te geven, aangezien deze kantoren vaak een minimum aantal deelnemers hanteren.

De oprichters van de SRB stond een tweeledig doel voor ogen: kosteloze juridische dienstverlening voor hulpbehoevenden en praktijkervaring voor studenten. Dit komt nog steeds duidelijk naar voren in het werk van de rechtswinkeliers. Uit het voorgaande blijkt dat er een immer toenemende behoefte is aan kosteloze juridische bijstand en een mogelijkheid voor studenten om praktijkervaring op te doen. In de toekomst hoopt de SRB dan ook te blijven voorzien in deze behoeften.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar mr. Van der Molen, mr. Tjong-A-Hung en de rechtswinkeliers van de SRB voor het delen van hun ervaringen.

Tax compliance en voor de fiscale rechter

Belastingwinkel Amsterdam

MATS CORNELISSE

Al bijna drie decennia verleent de Stichting Belastingwinkel Amsterdam fiscale rechtshulp aan burgers in Amsterdam en omstreken. Gevestigd naast de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam (UvA) aan de Oudemanhuispoort, helpen de belastingwinkeliers op jaarbasis tussen de 2.500 en 3.000 belastingplichtigen met allerhande fiscale problemen.

Bij het vormgeven van fiscale wetgeving gaat de wetgever ervan uit dat de burger – of liever: de belastingplichtige – zelf in staat is de verplichtingen na te komen die uit de toepassing van deze wetgeving voortkomen. Een goed voorbeeld levert de jaarlijks in te dienen aangifte. Voor de heffing van inkomstenbelasting wordt van belastingplichtigen verlangd dat zij zich bij het invullen van de eigen aangifte bewust zijn van de fiscale kwalificatie van hun persoonlijke en financiële omstandigheden. U zult bij het grasduinen door diverse bonnetjes ongetwijfeld niet lang stilstaan bij het antwoord op de vraag of het lesgeld dat u verleden jaar hebt betaald voor een cursus in beginsel als studiekosten aftrekbaar is voor de inkomstenbelasting. Maar weet u ook of de kosten verbonden aan een bij de zogeheten Heksehoeve te Appelscha gevolgde opleiding tot heks op dezelfde manier aftrekbaar zijn?¹ Hetzelfde uitgangspunt wordt gehanteerd wanneer door een onjuist inzicht van de belastingplichtige of door een onjuiste gegevensverwerking van de Belastingdienst zich problemen voordoen bij de belastingheffing. Het is, met andere woorden, aan de belastingplichtige om te stellen dat de opgelegde aanslag foutief is, waarom deze aanslag foutief is en hoe de aanslag dan wel zou moeten luiden.

1 Dat dergelijke kosten op grond van artikel 6.27, lid 1 van de Wet inkomstenbelasting 2001 in beginsel aftrekbaar zijn, blijkt uit de uitspraak van Rechtbank Leeuwarden van 23 september 2005, nr. 05/682, LJN: AU3164.

Gaandeweg, en met name vanaf de jaren zeventig, is dit uitgangspunt weinig realistisch gebleken voor bepaalde (lagere) inkomensgroepen in de samenleving. Hoewel het ver buiten het bestek van dit artikel valt een nadere analyse te geven van de achterliggende oorzaken, kunnen we volstaan met de constatering dat fiscale maatregelen meer ingezet worden om zekere beleidsdoelstellingen te realiseren. Zo worden de befaamde koopkrachtplaatjes die naar aanleiding van de derde dinsdag van september gepresenteerd worden, veelal gerepareerd met behulp van fiscale maatregelen. Dit betekent dat in de voorgestelde wetgeving een uitzondering zal moeten worden gemaakt voor een of meer nader omschreven groepen van belastingplichtigen. Het gevolg is echter dat juist de lagere inkomensgroepen in toenemende mate met complexe fiscale wet- en regelgeving geconfronteerd worden.

Rotterdamse wortels

Het is dan ook niet verwonderlijk dat vanuit diezelfde inkomensgroepen de vraag is opgekomen naar laagdrempelige fiscale rechtshulp. Niet alleen bij de nakoming van de fiscale verplichtingen van deze belastingplichtigen, zoals het doen van aangifte en het verstrekken van inlichtingen aan de fiscus, maar ook bij het zoveel mogelijk oplossen van problemen ten aanzien van de heffing of invordering van belastingen. Om in deze vraag te kunnen voorzien, zijn de belastingwinkels ontstaan, zoals in Tilburg en Rotterdam. En op het moment dat een Rotterdamse student, die voorheen verbonden was aan de Belastingwinkel Rotterdam, begin jaren tachtig in Amsterdam kwam studeren, trof hij weliswaar (nog) geen belastingwinkel aan maar wel een aantal gelijkgestemde geesten onder de studenten fiscaal recht en fiscale economie. Vanuit dit initiatief is de *Stichting Belastingwinkel Amsterdam* gegroeid.

Sinds haar oprichting is de organisatie van de Amsterdamse belastingwinkel nagenoeg ongewijzigd gebleven. De belangrijkste elementen van onze organisatie zijn de raad van toezicht, het bestuur, en de medewerkers. De raad van toezicht bestaat uit enkele universitaire docenten en hoogleraren van de fiscale leerstoelgroep van de UvA. Weliswaar is de Stichting Belastingwinkel Amsterdam onafhankelijk van de UvA ontstaan, toch is om vaktechnische redenen bij de oprichting ervoor gekozen mede een raad van toezicht in te stellen. Deze kan, mocht de noodzaak komen te ontstaan, onafhankelijk van het bestuur optreden.

Het bestuur bestaat uit een vijftal leden die alle ook medewerker zijn en vormt de dagelijkse leiding van de Amsterdamse belastingwinkel. In tegenstelling tot andere belastingwinkels wordt het bestuur niet om het jaar gekozen, maar worden hoogstens twee bestuursleden periodiek gekozen om toe te treden tot het bestuur. Op deze manier wordt een zekere mate van continuïteit gewaarborgd doordat nieuwe bestuursleden kunnen samenwerken met zittende, meer ervaren bestuursleden.

Belastingwinkel Amsterdam

- Opgericht op 10 mei 1983
- Huidig aantal medewerkers: 30
- Focus: Fiscale rechtshulp
- Aantal zaken per jaar: ca. 2500-3000
- Gem. looptijd medewerkers: 1 jaar

De medewerkers vormen de kern van onze organisatie. Momenteel zijn ruim dertig medewerkers werkzaam voor de Stichting Belastingwinkel Amsterdam. Op één uitzondering na, zijn zij op vrijwillige basis werkzaam. De uitzondering betreft een zeer geroutineerde medewerker, die als coördinator op de spreekuren aanwezig is en als zodanig een dienstbetrekking heeft bij de Stichting.

Onze medewerkers zijn voor ongeveer tweederde deel afkomstig van de fiscale studierichtingen van zowel de UvA als de Vrije Universiteit (VU) en voor het overige uit de fiscale praktijk. Indien een student medewerker wilt worden, wordt minimaal vereist dat hij of zij beschikt over een elementaire kennis van het belastingrecht. Concreet betekent dit dat het inleidende vak van de fiscaal-juridische of fiscaal-economische opleiding met goed gevolg dient te zijn doorlopen. Aansluitend hierop wordt voor nieuwe medewerkers een interne cursus verzorgd.

Sommige medewerkers zijn in hun studentenleven begonnen als medewerker en zijn nadien bereid gebleken op regelmatige basis spreekuren te verzorgen, naast in het dagelijks leven werkzaam te zijn voor de grotere belastingadvieskantoren, in de rechtspraak, voor de gemeente of als zelfstandig belastingadviseur. De samenstelling van onze medewerkers stelt ons, kortom, in staat om fiscale rechtshulp te verlenen van een voldoende kwalitatief niveau.

De belastingwinkel houdt geen telefonische of inloopsprekuren. In plaats daarvan wordt iedere werkdag gedurende zowel een ochtend- als middagdeel spreekuur gehouden op afspraak. Ook worden spreekuren gehouden op de maandag- en woensdagavond. Bij het maken van de afspraak wordt de voor de afspraak vereiste tijd ingeschat. Eventueel worden vervolgspraken gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld het

geval zijn indien het probleem van de belastingplichtige gecompliceerder blijkt dan aanvankelijk werd verwacht of wanneer dit probleem niet beperkt is tot een enkel belastingjaar maar in meerdere jaren terugkeert.

Totaaloplossing

De rechtshulp die de *Stichting* Belastingwinkel Amsterdam verleent, varieert van hulp bij de nakoming van aangifteverplichtingen tot de begeleiding van belastingplichtigen in procedures tegen een opgelegde belastingaanslag. Telkens wordt zoveel mogelijk naar een voor de belastingplichtige bevredigende ‘totaaloplossing’ gezocht. Bij het invullen van de aangifte wordt, bijvoorbeeld, reeds gekeken naar de mogelijkheden om de invordering van de verschuldigde belasting te begeleiden door middel van een betalingsregeling.

Een ander voorbeeld is het geval waarin een belastingplichtige langskomt ter controle van een te betalen aanslag. In dit geval zullen wij niet alleen de belastingaanslag controleren maar tevens bezien of en in hoeverre deze belastingplichtige aanspraak maakt op een teruggaaf over een verleden jaar, waarmee de thans openstaande belastingschuld – indien juist – verrekend zou kunnen worden.

Uit deze voorbeelden blijkt dat binnen de Amsterdamse belastingwinkel grote nadruk wordt gelegd op de materieel verschuldigde belasting. De materiële belastingschuld is het bedrag dat een belastingplichtige ter zake van een belastbaar feit daadwerkelijk verschuldigd is en hoeft niet noodzakelijkerwijs gelijk te zijn aan het op de aanslag vermelde, te betalen bedrag.² De gedachte is dat deze nadruk bij het verlenen van onze rechtshulp leidt tot de gezochte ‘totaaloplossing’. Van belang is nog dat de rechtshulp van de belastingwinkel zich beperkt tot de belastingplichtigen die voldoen aan de grens van een minder dan modaal inkomen.

2 In het bijzonder is van een aan de aanslag gelijke materiële belastingschuld geen sprake wanneer deze belastingschuld over meerdere jaren wordt gemeten. Een (laatste) voorbeeld is – om in de sfeer van de inkomstenbelasting te blijven – de middelingsregeling van art. 3.154 van de Wet inkomstenbelasting 2001. Deze regeling biedt de mogelijkheid voor een belastingplichtige met een inkomen dat gedurende een aantal jaren sterk fluctueert, om het effect van een van jaar tot jaar sterk wisselende belastingdruk te beperken. Zijn of haar (materieel) verschuldigde belasting wordt namelijk bepaald aan de hand van het gemiddelde inkomen over deze jaren en een teruggaaf volgt in beginsel voor zover deze ‘herrekende’ belasting minder is dan aan belasting al betaald is.

‘Het doppen van de eigen fiscale boontjes is voor veel belastingplichtigen een moeilijke opgave.’

Ten aanzien van de aangifteverplichtingen – of, in het fiscalistentaalje, de *tax compliance* – ligt de nadruk op het verzorgen van de aangifte voor de inkomstenbelasting van zowel particulieren als (kleine) ondernemers, van zowel binnenlandse als buitenlandse belastingplichtigen. Ook verzorgen wij, zij het in beperktere mate, de aangifte voor de omzetbelasting voor kleine ondernemers. Sinds de introductie in het jaar 2006 en de daaropvolgende groei van de toeslagwetgeving, kunnen toeslaggerechtigden bij de belastingwinkel terecht voor het aanvragen en wijzigen van hun zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag en kindgebonden budget.

Verder omvat onze rechtshulp in belangrijke mate het voeren van administratieve en gerechtelijke procedures voor belastingplichtigen. De Amsterdamse belastingwinkel begeleidt belastingplichtigen bij zowel het maken van bezwaar tegen een foutieve belastingaanslag als het instellen van beroep bij de rechtbank en hoger beroep bij

het gerechtshof. Het komt ook voor dat wij namens een belastingplichtige van een uitspraak van het gerechtshof in cassatie komen bij de Hoge Raad.³

Op het moment van schrijven van dit artikel zijn twee zaken aanhangig bij de Hoge Raad, waarin de vraag wordt voorgelegd naar de interpretatie van artikel 8.9 van de Wet inkomstenbelasting 2001. Deze bepaling voorziet, kort gezegd, erin dat onder bepaalde voorwaarden de belastingplichtige een belastingteruggaaf ontvangt die hij of zij als minstverdienende partner niet zelfstandig kan verzilveren maar effectueert ten laste van de belasting die zijn of haar partner verschuldigd is.⁴ De belanghebbende in beide cassatiezaken komt op grond van de grammaticale interpretatie van de fiscus niet volledig in aanmerking voor deze teruggaaf. Ons standpunt is echter dat aldus voorbijgegaan wordt aan doel en strekking van deze bepaling.

Kwaliteit, laagdrempeligheid en samenwerking

Sinds haar oprichting heeft de Amsterdamse belastingwinkel rekening moeten houden met zowel ontwikkelingen in de fiscale wet- en regelgeving die zich in een steeds sneller tempo voordoen, als een veranderende groep belastingplichtigen die van fiscale rechtshulp gebruikmaken. De meerwaarde van de Stichting Belastingwinkel Amsterdam voor de komende jaren is vooral gelegen in de uitdaging om in onze rechtshulp voortdurend kwaliteit en laagdrempeligheid te combineren. Naarmate het zwaartepunt in de rechtshulp voor de toekomst komt te verschuiven van *tax compliance* naar de begeleiding van procedures,⁵ zal onze beperkte capaciteit hiertoe meer gaan spelen. Een belangrijke rol is dan ook weggelegd voor een meer intensieve samenwerking met de Belastingdienst om bepaalde problemen reeds in een vroeg stadium te signaleren en tot een gezamenlijke oplossing te brengen.

3 Deze mogelijkheid bestaat nu het fiscale procesrecht geen verplichte procesvertegenwoordiging kent. Overigens, de Derde Kamer van de Hoge Raad wijst arrest in belastingzaken.

4 In politiek jargon en in de media wordt deze mogelijkheid van belastingteruggaaf enigszins populariserend aangeduid als ‘aanrechtsubsidie’, nu de overheid effectief geld doet toekomen aan de belastingplichtige die niet voor arbeidsparticipatie kiest maar ten behoeve van zijn of haar werkzame partner andere (zorg)taken op zich neemt.

5 Zo bestaat thans de mogelijkheid een zogenoemde vooringevulde aangifte in te dienen, waarin bijvoorbeeld de inkomensgegevens van de belastingplichtige door de Belastingdienst al zijn ingevuld.

Frans, Russisch en Farsi

Rechtswinkel Migranten

JEROEN DUIN

De Rechtswinkel Migranten, gevestigd op een steenworp afstand van de Rechtswinkel Amsterdam aan de Dusartstraat in de Pijp¹, is een wat bijzondere rechtswinkel. Bij ons geen huuroverlast, niet nagekomen overeenkomsten en kennelijk onredelijke ontslagen, maar mvv-aanvragen, België-routes, inburgeringsexamens en vreemdelingendetenties. Als enige in Nederland (voor zover wij hebben kunnen nagaan) is onze rechtswinkel gespecialiseerd in een complex, snel veranderend, politiek gevoelig, maar desondanks of juist daarom erg boeiend rechtsgebied: het vreemdelingenrecht.

Migranten worden vreemdelingen

De Rechtswinkel Migranten werd opgericht in 1984. Uit de statuten kan niet worden afgeleid dat de nieuwe rechtswinkel zich specifiek richtte op de migrantenpopulatie van Amsterdam en zich op deze manier wenste te onderscheiden van, bijvoorbeeld, de Rechtswinkel Amsterdam. Het onderscheidend element kwam eerder naar voren in de oprichters dan in de doelgroep: zij waren namelijk allen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst. Midden jaren tachtig was overigens een historisch logisch moment om een rechtswinkel met deze naam op te richten. Bij de politiek begon het begin jaren tachtig definitief door te dringen dat zij die in de jaren vijftig en zestig als gastarbeiders tijdelijk naar Nederland waren gekomen, niet naar hun vaderland terug zouden keren. Deze vorm van arbeidsmigratie was daarnaast

1 Sinds 2007 houden we hier onze spreekuren, daarvoor waren we jarenlang gevestigd in Oud-West, aan de Wilhelminastraat.

compleet tot staan gebracht door opeenvolgende economische crises in de jaren zeventig en begin jaren tachtig en de focus werd verlegd naar gezinsmigratie. Een inburgeringsbeleid werd langzaam maar zeker op poten gezet. De overheid bleef echter wantrouwig de stroom migranten die het land binnenkwam, bezien en probeerde haar zoveel mogelijk te beperken. Tegelijkertijd leidde de permanente status van migranten in Nederland tot een emancipatiebeweging in de verschillende gemeenschappen, met name tot uitdrukking komend in de oprichting van belangengroepen.

Hoewel het dus niet expliciet wordt genoemd in de statuten van onze rechtswinkel, zijn we van mening dat een van de belangrijkste redenen voor het oprichten van een migrantenrechtswinkel waarschijnlijk gelegen is in het emanciperen van migrantengroepen en, gezien de afkomst van de initiatiefnemers, dan vooral de Surinaamse en Antilliaanse. De jaren negentig laten een verschuiving zien in het type zaken dat de rechtswinkel behandelt. Terwijl in de jaren tachtig de aandacht was gericht op alle problemen van migrantengroepen, komt de nadruk midden jaren negentig steeds meer te liggen op het vreemdelingenrecht. Bij het bekijken van de dossiers uit deze jaren ter gelegenheid van onze meest recente verhuizing zijn we veel zaken tegengekomen van zogenoemde witte illegalen: migranten die geen legale status hadden, maar wel belasting betaalden en sociale premies afdroegen. Onder de paarse kabinetten konden deze mensen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking komen voor een status. Daarna is het vreemdelingenbeleid in een lange reeks wettelijke maatregelen en beleidswijzigingen steeds uitgebreider, subtieler en, in een aantal opzichten, strenger geworden.

De nieuwe Vreemdelingenwet, de Koppelingswet en het bewind van minister Verdonk hebben hun sporen nagelaten in het werk van de rechtswinkel. Dit alles heeft tot gevolg gehad dat een groot deel van onze cliënten zich tegenwoordig in het buitenland bevindt, in afwachting van een beslissing van de Nederlandse overheid of zij wel of niet worden toegelaten. We houden ons dan ook vaak niet meer bezig met migranten, zij die al een verblijfsvergunning hebben, maar eerder met vreemdelingen, zij die nog geen enkele legale status hebben, maar die wel graag zouden willen verkrijgen.

Over de organisatie van de Rechtswinkel Migranten in vroeger tijden kunnen we weinig zeggen. Het is waarschijnlijk dat de werkwijze gelijk was aan nu, namelijk met inloopsprekuren. Ook hebben we al lange tijd een telefonisch spreekuur op de momenten dat de rechtswinkel spreekuur heeft.

Rechtswinkel Migranten

- Opgericht in 1984
- Huidig aantal medewerkers: ca. 30
- Focus: Vreemdelingenrecht
- Aantal zaken per jaar: 450-500
- Gem. looptijd medewerkers: 18 maanden

Roerige tijden

Het medewerkerbestand is al sinds lange tijd heel divers samengesteld. Zo spreekt minstens een van onze medewerkers Frans, Spaans, Arabisch, Berbers, Russisch, Farsi, Duits, Turks, Servo-Kroatisch, Pools of Hebreeuws. Zo kunnen we onze cliënten te woord staan in hun moedertaal, omdat een aantal van hen het Nederlands niet machtig is.

Op dit moment zijn er ongeveer dertig rechtenstudenten bij de Rechtswinkel werkzaam. We werven zowel bij de Vrije Universiteit als bij de Universiteit van Amsterdam, en we zijn niet aan een van beide universiteiten verbonden. We streven ernaar dat ongeveer de helft van de medewerkers van de ene en de andere helft van de andere universiteit afkomstig is. Ook proberen we een medewerkerbestand op te bouwen dat een getrouwe afspiegeling is van Amsterdamse rechtenstudenten. Nieuwe vrijwilligers werven we vooral door mond-tot-mondreclame en door een halfjaarlijkse sollicitatieronde bij beide universiteiten. We eisen van nieuwe medewerkers dat ze minstens hun eerste jaar hebben afgerond en aantoonbare affiniteit hebben met het bestuurs- of vreemdelingenrecht. Na een proefperiode houden we met nieuwe medewerkers een evaluatiegesprek, waarna besloten wordt of we een medewerker definitief aannemen. Tot slot verwachten we dat vrijwilligers ten minste een jaar voor de rechtswinkel werkzaam kunnen zijn. Aan een kortere periode hebben wij, gezien de continuïteit van onze werkzaamheden, niet zo heel veel.

Het vreemdelingenrecht is, zoals gezegd, een complex en dynamisch rechtsgebied.

Bovendien houdt de aandacht die eraan wordt besteed tijdens de rechtenstudie niet over en hebben de vakken (aan de UvA een keuzevak tijdens de master, aan de VU een voorsorteervak in het derde bachelorjaar) een erg theoretische inslag. Daarom hebben we recent een uitgebreid traject ontwikkeld voor het inwerken van nieuwe medewerkers. Zij doen altijd een spreekuur met meer ervaren vrijwilligers. Daarnaast krijgt elke beginnende medewerker een draaiboek waarin veel, voornamelijk praktische, informatie staat. Deze informatie wordt vanaf september 2010 ook getentamineerd, waarschijnlijk in de vorm van een take-hometentamen.

Het rechtsgebied waar wij ons voornamelijk op richten, is vanzelfsprekend het vreemdelingenrecht. Daarnaast behandelen wij zaken die op andere rechtsgebieden, zoals het huurrecht, het arbeidsrecht en het sociale zekerheidsrecht liggen, maar die raakvlakken hebben met het vreemdelingenrecht, omdat de cliënt een verblijfsvergunning heeft of omdat hij illegaal in Nederland verblijft. Tot slot behandelen we ook andere vragen op die rechtsgebieden, maar alleen als we daar tijd voor hebben en de zaak eenvoudig en snel af te handelen is. Op het gebied van het vreemdelingenrecht adviseren we en geven we informatie, bijvoorbeeld over welke vereisten er gelden voor een mvv-aanvraag, we begeleiden aanvragen van verblijfsvergunningen en machtigingen tot voorlopig verblijf en schrijven bezwaarschriften tegen bijvoorbeeld een afwijzing van de aanvraag om een toeristenvisum. Indien de zaak te complex is, of wanneer we aanvullende informatie nodig hebben om een vraag te kunnen beantwoorden, kunnen we een beroep doen op een van de drie advocatenkantoren die aan de RWM verbonden zijn. Procederen voor, in ons geval, de bestuursrechter doen we niet, omdat wij de belangen die zijn verbonden aan vreemdelingenrechtelijke procedure, meestal wel of niet legaal verblijf in Nederland, te groot vinden. Indien een procedure voor de bestuursrechter aan de orde is, dragen we de zaak over aan een advocatenkantoor. Bij complexe zaken gebeurt dat laatste al in de bezwaarfase.

Per week zijn er drie inloopsprekuren: op dinsdag- en donderdagavonden van 18.00 tot 20.00 en op vrijdagmiddagen van 14.00 tot 16.00. Tijdens de spreekuren

Vanaf 2007 is de rechtswinkel gevestigd aan de Dusartstraat.

zijn we telefonisch bereikbaar, e-mails worden volgens een apart rooster in de loop van de week beantwoord. Gemiddeld zijn er drie medewerkers per spreekuur aanwezig. Elke medewerker staat minstens voor twee spreekuren per maand ingeroosterd. Een korte impressie van een willekeurig inloopspreekuur levert het volgende beeld op: een van de medewerkers luistert eerst de voicemail af en belt cliënten terug. Cliënten worden in groepjes van twee medewerkers te woord gestaan, waarbij een medewerker het gesprek voert en de ander een intakeformulier invult. Vaak kunnen we ter plekke niet alle vragen beantwoorden en worden zaken later die week uitgezocht of wordt later een brief of bezwaarschrift geschreven.

Uit het aantal cliënten dat wij per jaar bijstaan, ongeveer 450 tot 500, blijkt dat er een (groeïende) behoefte bestaat aan laagdrempelige rechtshulp op het gebied van het vreemdelingenrecht. Dit kan mede worden verklaard door het feit dat burgers

voor advies en de eerste aanvraag van een verblijfsvergunning geen beroep kunnen doen op gesubsidieerde rechtsbijstand. Pas bij een bezwaarprocedure komt een eventuele toevoeging aan de orde. Een andere oorzaak is te vinden in het steeds complexer worden van het rechtsgebied het afgelopen decennium: Europa heeft zich in bepaalde opzichten steeds nadrukkelijk laten gelden, het nationale beleid is steeds strenger geworden en als gevolg daarvan is het ontduiken van nationale regels opgekomen.

Daarnaast schort er nogal wat aan de informatievoorziening door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Regelmatig krijgen we te horen dat medewerkers van deze instantie vage, tegenstrijdige of onvolledige informatie verstrekken. Inmiddels lijkt de kwaliteit van de adviezen enigszins te verbeteren, maar de IND heeft nog een lange weg te gaan. Ten slotte is deze rechtswinkel voor studenten, hoewel ze natuurlijk niet allemaal in het staats- en bestuursrecht afstuderen, een unieke kans zich voor te bereiden op een carrière in het vreemdelingenrecht, dat slechts weinig gespecialiseerde advocatenkantoren kent.

Er is ons regelmatig voor de voeten geworpen, niet in het minst door onze subsidiegever, de gemeente Amsterdam, dat een zelfstandige rechtswinkel voor het vreemdelingenrecht onlogisch (en duur) is en dat we eigenlijk op zouden moeten gaan in de algemene rechtswinkel. Op termijn zullen we daartoe wel worden gedwongen, maar we zullen altijd een vreemde eend in de bijt zijn, vanwege het rechtsgebied, vanwege onze medewerkers, maar vooral vanwege onze cliënten.

De toekomst van de rechtswinkel in het algemeen

Een oppervlakkige blik op het huidige systeem van rechtsbijstand lijkt de conclusie te kunnen rechtvaardigen dat de rechtswinkels eigenlijk niet meer nodig zijn: op vrijwel elk juridisch gebied is een advocatenkantoor actief, het Juridisch Loket is er voor de eerstelijns advisering en door middel van rechtsbijstandsverzekeringen en toevoegingen hoeft het starten van een procedure voor de burger ook nog eens niet onoverkomelijk duur te zijn. De gesubsidieerde rechtsbijstand is volwassen geworden, de gaten zijn opgevuld. Opheffen dus die rechtswinkels, zou men

kunnen zeggen. In de politiek is dit signaal soms te horen, wanneer er weer een bezuinigingsoperatie aan de orde is (en deze staat er weer aan te komen voor 2011).

In een aantal opzichten komt deze opvatting echter voort uit een heel simplistische visie op rechtsbijstand in het algemeen en juridische advisering in het bijzonder. Het Juridisch Loket doet slechts aan 'lichte' advisering en doorverwijzing en is in die zin niet gericht op definitieve geschillenbeslechting. Wat betreft het vreemdelingenrecht, hebben wij van advocaten begrepen, is het loket alleen maar een doorgeefluik: het heeft nauwelijks expertise op dit gebied. Daarnaast hebben advocaten veelal geen tijd voor eerstelijns advisering. In het vreemdelingenrecht geldt bovendien dat deskundige rechtswinkeliers best in staat zijn om een aanvraagprocedure voor een verblijfsvergunning te begeleiden. Een (dure) advocaat is daar niet voor nodig. Het is wel zo dat rechtswinkels de rol die zij spelen in het verminderen van de druk op de advocatuur en de bijdrage die zij leveren aan de gesubsidieerde rechtsbijstand, prominenter naar voren zouden kunnen brengen. Samenwerking tussen rechtswinkels (op lokaal en landelijk niveau) is daarvoor essentieel.

Tot slot is de waarde van de rechtswinkel gelegen in de ervaring die zij medewerkers biedt. Een gedeelte van de huidige medewerkers van de rechtswinkels zal over een aantal jaren werkzaam zijn in de advocatuur of de rechterlijke macht. Het werk dat zij in de rechtswinkel doen, bereidt hen daarop voor en vormt zo de praktische component die, naast de theoretische van de universiteiten, essentieel is voor het zijn van een goed jurist. De conclusie mag dan ook zijn: behoud de rechtswinkel, voor de burger, de rechtsbijstand en de student!

Rechtshulp voor kinderen op een volwassen manier

De Kinder- en jongerenrechtswinkel

A.J. VERSLOOT & D.P.B. WIJNANTS

De Stichting Kinderrechtswinkel is opgericht op 15 mei 1985. Het initiatief tot de oprichting werd genomen door Miek de Langen, toenmalig bijzonder hoogleraar jeugdrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Bij de oprichting waren verder betrokken studenten en medewerkers van de UvA, medewerkers van organisaties als de Kindertelefoon, Adviesbureau Jongeren en Ouders en de Raad voor het jeugdbeleid. De net opgerichte kinderrechtswinkel ging uit van de stelling: “Jeugdigen zijn mensen, mensen hebben mensenrechten, dus ook jeugdigen hebben mensenrechten”. De initiatiefgroep signaleerde dat hoewel in het recht sprake is van erkenning van grond- of mensenrechten aan kinderen deze erkenning in de praktijk te wensen over laat. In het maatschappelijk leven, op scholen, in arbeidssituaties of in gezinnen worden kinderen nog veelal in hun rechten geschonden. Het ontbrak kinderen aan een rechtsingang.

Bij de oprichting van de kinderrechtswinkel werden daarom de volgende doelstellingen geformuleerd:

- Het geven van informatie en advies aan kinderen en jongeren bij problemen op juridisch gebied. Het ondersteunen, begeleiden en het verlenen van daadwerkelijke hulp aan kinderen en jongeren op juridisch gebied.
- Het geven van informatie over de juridisch positie van kinderen en jongeren, aan kinderen en jongeren zelf, aan verzorgers en opvoeders en aan personen en instanties die zich met kinderen en jongeren bezig houden.
- Het signaleren van knelpunten met betrekking tot de juridische positie van minderjarigen.

Beginperiode

De kinderrechtswinkel had als eerste locatie een prachtig pand aan de Brouwersgracht 44 te Amsterdam. Hier werden de eerste spreekuren verzorgd en de eerste kinderen geholpen. Toentertijd werd twee keer in de week een spreekuur verzorgd, op woensdag en op zaterdag van 14:00 uur tot 17:00 uur. Het totale aantal vragen dat in het eerste jaar van oprichting werd gesteld was 134, een groot verschil in vergelijking met de ruim 2000 vragen over 2009.

Men begon in de begintijd met 17 vrijwilligers, waarbij er bij een spreekuur steeds 4 vrijwilligers aanwezig waren. Er werd een verdeling gemaakt naar specialisatie, zodat er bij een spreekuur altijd 3 juristen en een pedagoog aanwezig waren. Inmiddels heeft de KJRW ongeveer 50 vrijwilligers, die twee keer per maand een spreekuur moeten verzorgen. Naast de vrijwilligers helpen tegenwoordig twee stagiaires mee, en een betaalde coördinator.

De werkzaamheden van de kinderrechtswinkel destijds zijn nagenoeg identiek aan die van tegenwoordig. Er werden telefonische spreekuren gehouden en kinderen konden per brief hun vraag stellen. Een belangrijk verschil met de huidige situatie is dat er toentertijd nog wel een echt inloopspreekuur werd gehouden, waarbij kinderen met een vraag daadwerkelijk de winkel binnen konden lopen en hun vraag stellen. Door verhuizingen moest dat concept later helaas worden losgelaten. Ook werden er toen al spreekuren op locatie georganiseerd, met name in 't Nieuwe Lloyd (thans de Koppeling), een gesloten rijksinstelling voor civielrechtelijk of strafrechtelijk uithuisgeplaatste jongeren.

In 1999 werd de naam kinderrechtswinkel gewijzigd naar kinder- en jongerenrechtswinkel (KJRW) in het kader van een landelijk eenheidsbeleid en meer samenwerking met de andere kinderrechtswinkels. Er werd een nieuw logo ontworpen, wat er ook toe moest bijdragen dat de KJRW een meer herkenbare identiteit zou krijgen. De KJRW ging onderdeel uitmaken van Bureau Jeugdzorg Amsterdam, wat tot voor kort het geval was. Inmiddels is de KJRW onderdeel van

Kinder- en jongerenrechtswinkel

- Opgericht 15 mei 1985
- Huidig aantal medewerkers: ca. 50
- Focus: Personen- en familierecht
- Aantal zaken per jaar: ca. 2000
- Gem. looptijd medewerkers: 2 jaar

de Stichting SO&T (servicebureau opvoedingsondersteuning & trainingen), sinds kort een zelfstandige stichting. Tegenwoordig houdt de KJRW kantoor in Diemen.

Vrijwilligers

Eén á twee keer per jaar vindt er een selectiemoment plaats, waarvoor potentiële vrijwilligers zich kunnen aanmelden. Onder andere via de UvA en de VU wordt er een oproep verspreid aan studenten rechtsgeleerdheid om zich aan te melden voor de selectieronde, indien ze affiniteit hebben met de materie en de problematiek die de KJRW behandelt. De werving van vrijwilligers beperkt zich evenwel niet alleen tot de universiteiten. Ook via advocatenkantoren, rechtsbijstandkantoren en bureau Halt worden vrijwilligers aangetrokken.

Aan de vrijwilligers worden eisen gesteld op basis van hun opleidingsniveau. In principe moeten vrijwilligers hun propedeuse rechten hebben behaald, alsmede het vak personen- en familierecht succesvol hebben afgesloten. Studie en opleiding zijn echter niet de enige criteria op basis waarvan selectie plaatsvindt. Een vrijwilliger van de KJRW moet tevens een verklaring van goed gedrag (VOG) kunnen overleggen, waaruit moet blijken dat hij/zij geen strafrechtelijk verleden heeft. Ook het ondertekenen van een geheimhoudingsverklaring met betrekking tot de gegevens die de vrijwilliger in zijn functie te weten komt, is onderdeel van de vrijwilligersovereenkomst.

De belangrijkste eis is echter dat een vrijwilliger van de KJRW zijn handelen op het belang van het kind moet kunnen afstemmen. Hoe vanzelfsprekend dat ook moge lijken, het vereist een bijzondere instelling en goed ontwikkelde sociale vaardigheden om kinderen en jongeren in de ingewikkelde materie van het recht wegwijs te kunnen maken. Uiteindelijk is de ene persoon daar meer geschikt voor dan de andere, ongeacht goede studieresultaten of andere relevante factoren.

Tot op zekere hoogte zijn deze vaardigheden goed te leren, vandaar dat nieuwe vrijwilligers een uitgebreide training krijgen aan het begin van hun dienstverband. Hierin wordt, naast het bijbrengen van specifieke juridische kennis, ook geoefend met het in 'Jip en Janneke-taal' kunnen uitleggen van complexe juridische problemen aan kinderen. Dit gebeurt door middel van rollenspellen en andere sociale trainingen. Zodra een vrijwilliger eenmaal is aangenomen, wordt er elke 3 weken een moment

Kantoor van de Amsterdamse vestiging van de KJRW.

georganiseerd waarop de kennis van de vrijwilligers op peil wordt gehouden, of andere problemen worden besproken.

Dienstverlening

De KJRW houdt spreekuur van maandag t/m zaterdag van 14:00 uur tot 17:00 uur. Zodra een kind of een jongere een vraag stelt wordt getracht hem of haar op zijn gemak te stellen en duidelijk te maken dat de belangen van het kind voor de KJRW voorop staan. Tijdens de spreekuren worden telefonische vragen beantwoord, alsmede vragen die via e-mail binnenkomen. De derde mogelijkheid tot persoonlijke hulp doet zich voor in de vorm van persoonlijk contact op kantoor. Er bestaat op dit moment geen mogelijkheid tot een inloopspreekuur, maar indien een kind daar prijs op stelt kan hij/zij op kantoor langskomen, ten einde vragen te stellen.

Veruit de meest voorkomende vorm van persoonlijk contact is echter het bieden van hulp bij het schrijven van brieven naar de (kinder)rechter, bijvoorbeeld inzake een wijziging van omgangsregeling (de zogeheten informele rechtsingang, art. 1:251a lid

4 BW). Een kind of jongere komt op kantoor een brief schrijven naar de rechter, wat hij/zij in principe zelf doet. Een vrijwilliger biedt slechts hulp in formuleringen en uitwerkingen, maar het bepalen van de inhoud van de brief is een zaak van het kind zelf.

De KJRW biedt vervolgens twee mogelijkheden om de brief bij de rechtbank te krijgen. Ten eerst de mogelijkheid van de eerder genoemde informele rechtsingang. In deze procedure vraagt het kind op persoonlijke titel aan de rechtbank om een eerder vastgestelde omgangsregeling tussen zijn of haar ouders te wijzigen. De rechtbank is verplicht een besluit te nemen inzake het verzoek indien het kind de leeftijd van twaalf jaar of ouder heeft bereikt. Betreft het een kind jonger dan twaalf jaar, dan kan de rechtbank alsnog een besluit nemen indien zij het kind in staat acht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake. De tweede mogelijkheid is dat de wettelijk vertegenwoordiger van het kind zelf een procedure aanspant om een bepaalde regeling (gezag/omgang) te wijzigen, en de KJRW de brief van het kind bij het dossier laat voegen om zo de mening van het kind kenbaar te maken aan de rechtbank. Ook in dit geval geldt de grens van twaalf jaar, waarbij de rechtbank verplicht is een kind van die leeftijd of ouder te horen als de zaak ook zijn belangen raakt.

Voor wat betreft de telefonische gesprekken, alsmede wat betreft de vragen die via e-mail binnenkomen, deze worden in principe meteen behandeld en zo spoedig mogelijk beantwoord. Kinderen krijgen op de door hun gewenste manier antwoord, dat kan dus zowel via de telefoon als via e-mail zijn.

Een ander belangrijk onderdeel van de dienstverlening van de KJRW zijn de gesprekken op locatie. Vrijwilligers van de KJRW geven op reguliere intervallen gesprekken in civielrechtelijk- en strafrechtelijk gesloten instellingen voor jongeren. Men moet hierbij denken aan de Koppeling, een gesloten instelling voor civielrechtelijk geplaatste jongeren, en het Amsterbaken (voorheen JOC) voor strafrechtelijk geplaatste jongeren. De vrijwilligers die deze gesprekken verzorgen geven zowel voorlichting over de dienstverlening van de KJRW, alsmede beantwoorden zij vragen van de jongeren daar, zowel klassikaal als persoonlijk. Onze ervaring is dat deze gesprekken door de jongeren als waardevol worden gezien.

De KJRW biedt in principe rechtsbijstand op alle terreinen waarover vragen worden

gesteld. Uiteraard spitst het type vragen zich, gezien de doelgroep waar de KJRW zich op richt, toe op het personen- en familierecht, meer in het bijzonder gezagskwesaties, onderhoudsplicht van ouders en jeugdbeschermingsmaatregelen. Ook strafrechtelijk getinte vragen worden veel gesteld. Daarnaast stellen jongeren die onder toezicht zijn gesteld veel vragen over hun situatie, bijvoorbeeld over een eventuele uithuisplaatsing. Gezien onze doelgroep beschikt de KJRW over voldoende expertise om kinderen en jongeren bij te staan in de vragen die zij het meest zullen stellen. Indien een kind een vraag heeft over een rechtsgebied waar de KJRW normaliter niet snel in thuis is, vragen wij om hulp aan bevriende organisaties teneinde het kind alsnog van dienst te kunnen zijn. De KJRW treedt niet zelfstandig op in rechte om de belangen van kinderen of jongeren te verdedigen. Wel wordt er af en toe een bemiddelingsrol gespeeld indien er een conflict is tussen ouders waarbij de belangen van het kind ondergesneeuwd dreigen te geraken. Ook dringt de KJRW er soms bij de rechtbank op aan om een bijzondere curator in te stellen, veelal een advocaat die een advies uitbrengt aan de rechtbank puur vanuit het belang van het kind geredeneerd.

Naamsbekendheid

Vragen worden natuurlijk niet zomaar gesteld. De KJRW geeft voorlichting aan kinderen en jongeren op scholen, waarmee twee belangrijke doelstellingen worden gerealiseerd. Ten eerste, worden kinderen en jongeren op de hoogte gebracht van het bestaan van de KJRW, zodat ze weten waar ze terecht kunnen met vragen. Ten tweede geven de vrijwilligers die de voorlichting verzorgen ook meteen informatie over hun rechten (en plichten) zodat ze een basisbegrip krijgen van hun juridische positie. Op deze manier worden twee belangrijke vliegen in één klap geslagen.

Toekomst

In het spectrum van de verschillende rechtswinkels neemt de KJRW een bijzondere positie in. Als enige stelt zij een leeftijdsgrens in voor het behandelen van vragen (21 jaar) en als enige heeft zij een duidelijk omliggende doelgroep. Op dit moment beperkt de samenwerking tussen de rechtswinkels zich tot het doorverwijzen van vragen die bij ons 'buiten de boot' vallen, bijvoorbeeld door overschrijding van de leeftijdsgrens. De KJRW ziet zichzelf als onderscheidend van de andere rechtswinkels door de specifieke

doelgroep waar zij zich op richt en de specifieke vragen die dat met zich meebrengt. Uiteraard staat de KJRW open voor eventuele samenwerking tussen de rechtswinkels in de toekomst.

Het aantal vragen dat de KJRW behandelt stijgt vrijwel elk jaar. Dat laat nog niet eens zozeer zien dat er meer vragen spelen bij kinderen en jongeren, maar vooral dat zij zich steeds meer bewust worden van hun rechten. Het is daar dat de KJRW in de toekomst een rol moet blijven spelen. Voor een deel valt dit toenemend bewustzijn onder jongeren te danken aan de voorlichtingen die vrijwilligers van de KJRW al jaren geven op scholen en andere plekken waar kinderen en jongeren veel samenkomen. Maar het grootste deel komt voort uit het besef onder kinderen en jongeren dat zij wel degelijk een individuele positie innemen in de maatschappij en zich realiseren dat ze wel degelijk rechten en plichten hebben.

In de toekomst hoopt de KJRW verder te kunnen samenwerken met andere organisaties die zich met kinderen en hun rechten bezig houden. Te denken valt hierbij aan Defence for Children, het Advies- en meldpunt kindermishandeling (AMK) en anderen. Daarnaast is er een wens om de KJRW verder landelijk te implementeren en voor een grotere landelijke dekking te zorgen.

De KJRW bestaat dit jaar 25 jaar. Dat is groots gevierd met een kinderrechtensfestival in het Oosterpark te Amsterdam en een feest voor alle vrijwilligers. Het feit dat de kinderrechtswinkel al zoveel jaar bestaat is een teken aan de wand voor een aantal zaken. Ten eerste, de legitimiteit voor het bestaan van de KJRW is nog steeds aanwezig. Uit een recentelijk onderzoek van Unicef is wederom gebleken dat kinderen in Nederland nog te weinig weten van hun rechten¹. Dat laat nog maar eens overduidelijk zien dat de KJRW nog steeds bestaansrecht heeft. Ten tweede, niet elke rechtenstudent, jurist of rechtswinkel is in staat om juridische materie op een begrijpelijke wijze aan kinderen duidelijk te maken. Dat is waar de grote kracht van de KJRW ligt. Al 25 jaar helpt de KJRW kinderen en jongeren met het oplossen van hun juridische problemen en adviseert ze in deze. En hoopt dat nog zeker 25 jaar te mogen doen.

1 <http://www.unicef.nl/media/73042/jaarbericht%20kinderrechten%202009.pdf>

De cowboys van het Nederlandse Recht

Wetwinkel Amsterdam

LARS VAN AMSTERDAM

In de jaren 80 zagen een aantal studenten van de UvA dat veel burgers juridisch tussen wal en schip vielen. Aan de ene kant was hun zaak te klein voor de advocatuur en aan de andere kant konden ze in de juridische wereld hun weg niet vinden. Daarom richtten zij op 9 september 1985 Stichting Wetwinkel Amsterdam op. Deze instelling opereert met 14 enthousiaste rechtenstudenten die op dinsdag- en donderdagavond iedereen met een juridisch probleem bijstaan.

Vijfentwintig jaar later biedt de Wetwinkel nog steeds juridische hulp aan iedereen die daar behoefte aan denkt te hebben. Want ook nu nog zijn er genoeg mensen die hun weg binnen het juridisch systeem niet of nauwelijks kunnen vinden. Dat is dan ook de belangrijkste reden dat de Wetwinkel ook vandaag de dag nog steeds bestaansrecht heeft en naast diverse andere rechts- en wetwinkels blijft bestaan.

Het begin was qua cliënten echter niet altijd even makkelijk. Met slechts drie medewerkers ging de Wetwinkel in 1985 van start. Cliënten ontbraken, en spreekuren bestonden meer uit gezamenlijk koffie drinken dan uit daadwerkelijk mensen van juridisch advies voorzien. Dat werd anders toen Amsterdamse huis- aan huisbladen als de Echo een juridische rubriek plaatsden. Daarin kwamen de meest spectaculaire verhalen van de Wetwinkel aan de orde. Hierin was geen zee te hoog en werden zaken altijd gewonnen. Moraal van het verhaal was dat iedereen met een juridisch probleem naar de Wetwinkel moest komen.

Het bleek een gouden zet te zijn. Plotseling liep het tijdens de spreekuren storm, en wisten de drie Wetwinkeliers van het eerste uur niet meer wat ze met hun enorme

groep aan nieuwe cliënten aan moesten. De enige oplossing bleek een vergaande professionalisering te zijn: de Wetwinkel werd een stichting, er kwamen nieuwe mensen in dienst en de eerste begeleiders (waaronder Frits Schirmeister, de advocaat die bij de aankoop van een kapotte tweedehands auto tot de Hoge Raad heeft doorgeprocedeerd en daarmee met het beroemde Schirmeister / De Heus-arrest geschiedenis heeft geschreven) kwamen op donderdagavond langs om advies te geven.

Met een pand in de Oudemanhuispoort en daarmee dus in de binnenstad van Amsterdam is de clientèle van de Wetwinkel gemengd. Een deel van onze klanten bestaat uit veelal laagopgeleiden allochtonen die de taal niet goed beheersen en daarom al snel te maken krijgen met niet-betaalde rekeningen, problemen met hun huur of salaris en de vloek van elke Wetwinkelier: incassobureaus.

Vanwege onze ligging in het centrum krijgen wij daarnaast ook wel te maken met (lichtelijk) verwarde autochtonen die zich met dezelfde problemen geconfronteerd zien. Ook zien wij (waarschijnlijk meer dan andere instanties) vanwege deze ligging in het centrum relatief veel mensen met een hogere opleiding die vanwege een arbeids-, huur- of contractueel geschil bij de Wetwinkel advies in komen winnen en een eerste inschatting van hun zaak willen. Het zijn over het algemeen dit soort cliënten die de interessantste zaken binnen brengen: deels omdat ze veel meer compleet en op papier hebben, waardoor er daadwerkelijk iets met hun zaak gedaan kan worden, deels omdat hun problemen vaak om grotere bedragen gaan en dus sneller daadwerkelijk bij de Kantonrechter belanden. Deze zaken worden door Wetwinkeliers in dagvaardingen verwerkt, naar de deurwaarder gestuurd en leveren voor hen de unieke kans op om daadwerkelijk te procederen.

De Wetwinkel houdt twee keer per week, op dinsdag en donderdag van zeven tot negen uur 's avonds een inloopspreekuur. Hier kan iedereen met een juridisch probleem langs komen. Iedere cliënt wordt door twee medewerkers die samen een koppel vormen geholpen. Omdat er tijdens elk spreekuur zeven medewerkers aanwezig zijn hebben we per avond steeds drie koppels die cliënten helpen en een iemand die de spreekruimte in de gaten houdt en de telefoon beantwoordt. Via de

telefoon kunnen mensen algemene vragen stellen. Wordt deze vraag te specifiek, dan vraagt degene die telefoondienst heeft of de persoon in kwestie met alle relevante informatie langs wilt komen.

De Wetwinkeliers werken zoals gezegd in koppels. De bedoeling hiervan is tweeledig: enerzijds sta je met twee mensen sterker tegenover cliënten en pik je meer

informatie op, anderzijds zijn de koppels bedoeld om kennisoverdracht binnen de Wetwinkel mogelijk te maken. Nieuwe medewerkers worden op het moment dat ze bij de Wetwinkel komen werken door een meer ervaren Wetwinkelier onder de hoede genomen, en leren op deze manier de juridische praktijk kennen.

Wetwinkel Amsterdam

- Opgericht 9 september 1985
- Huidig aantal medewerkers: 14
- Focus: Huur-, arbeids- en contractrecht
- Aantal zaken per jaar: ca. 600
- Gem. looptijd medewerkers: 18 maanden

Hoe lang er met een cliënt wordt gesproken verschilt van zaak tot zaak en van cliënt tot cliënt. In sommige gevallen zijn onze medewerkers na vijf minuten klaar, andere keren loopt een gesprek al snel een uur door. Hoewel dat laatste soms onoverkomelijk is (soms zijn zaken heel gecompliceerd, andere keren zijn cliënten geëmotioneerd en ben je als Wetwinkelier eerder sociaal werker dan jurist) proberen wij elk gesprek na een half uur af te ronden, zeker als er sprake is van een druk spreekuur. Na afloop wordt elke zaak eerst door de medewerkers die de zaak hebben behandeld kort doorgenomen.

Tegen het einde van elk spreekuur worden de zaken die die avond zijn behandeld in het bijzijn van alle die avond aanwezige Wetwinkeliers besproken. Op deze manier krijgen de medewerkers die een zaak niet kennen toch iets van het specifieke probleem mee, wat ze bij een volgende zaak kan helpen. Ook stelt het de medewerkers die de zaak in kwestie hebben behandeld in staat om over bepaalde vraagstukken te sparren. Na afloop van het spreekuur drinken we vaak gezamenlijk nog een borrel in onze stamkroeg Kapitein Zeppos om de mooiste zaken van die dag nog eens door te spreken.

Het vinden van nieuwe werknemers is een verhaal op zich. De ene sollicitatieronde krijgt de sollicitatiecommissie vijftien tot twintig aanmeldingen, de andere keer mogen we al blij zijn als er vijf kandidaten op drie open plekken solliciteren. Een deel van de nieuwe medewerkers moeten we dan ook via huidige medewerkers of mond-tot-mondreclame onder werkgroepgenoten en studievrienden zien te werven.

Bij de start van het nieuwe studiejaar wordt dit gelukkig gecompenseerd door studenten die besluiten dat ze naast hun normale studie iets extra's willen doen, verderop in het studiejaar zakt de animo voor een deel in. Via-via vinden wij vooral de wat oudere Wetwinkeliers, in het begin van het jaar zijn het overwegend tweede- en derdejaarsstudenten die zich aanmelden. Daarmee is het tot nu toe altijd gelukt om een gevarieerd team in de leeftijd van twintig tot achtentwintig met een vrijwel gelijke verdeling mannen en vrouwen te behouden.

Struisvogelgedrag

In september 2010 bestaat de Wetwinkel vijftwintig jaar. Het feit dat wij nog steeds bestaan heeft maar een reden: er is nog steeds genoeg animo voor gratis rechtshulp. Blijkbaar zijn er vijftwintig jaar na dato dus nog steeds meer dan genoeg mensen die tussen wal en schip dreigen te vallen. Wat bij onze cliënten daarbij soms opvalt, is het gemak waarmee mensen zich in de nesten werken, en pas iets gaan doen als het water aan hun lippen staat. Cliënten die de avond voor hun zitting toch maar eens gaan informeren of het wellicht verstandig is om juridische hulp in te schakelen, klanten die dagvaarding na dagvaarding en rekening na rekening negeren, totdat op een gegeven moment de deurwaarder met een verstekvonnis in zijn hand op de stoep staat en het huis komt leeghalen: wij hebben ze allemaal al eens voorbij zien komen. Vooral de onbetaalde rekeningen van vaak niet meer dan € 100,- die na een half jaar niet op aanmaningen reageren vertienvoudigd zijn kunnen onze medewerkers na een bepaalde tijd in dienst te zijn geweest niet meer zien.

Vanzelfsprekend is het vooral voor mensen met een taalachterstand en / of een gebrekkige opleiding lastig om de ernst van de situatie in te schatten, maar dat neemt niet weg dat diezelfde cliënten ook een bepaalde mate van struisvogelgedrag kan worden verweten. Het resultaat zijn vonnissen die bij verstek zijn gewezen en

Ook de Wetwinkel is gevestigd in de Oudemanhuispoort.

helemaal niet toegekend waren als er degelijk verweer was gevoerd, rekeningen die onnodig exorbitant hoog worden en bovenal deurwaarderkantoren die lachend binnen lopen. Zolang deze zaken door 'normale' zaken gecompenseerd worden is het nog wel te overzien, maar op sommige spreekuren voeren bovengenoemde voorbeelden de boventoon. Dat zijn voor de Wetwinkeliers de minst leuke momenten.

Gelukkig zijn er nog altijd de leuke collega's (ik denk dat wij met trots kunnen zeggen dat de Wetwinkel al sinds jaar en dag door een unieke groep mensen wordt gevormd die ook buiten de spreekuren veel met elkaar omgaan) die stuk voor stuk een spreekuur leuk houden, de geweldige zaken die soms spontaan in je schoot vallen en de cliënten die met de meest hilarische verhalen binnen komen. Zonder deze mensen voor gek te willen zetten (veelal is dit type cliënt niet helemaal psychisch stabiel) levert die laatste groep prachtige verhalen op. Ik denk hier aan de mevrouw

die zeker wist dat ze onzichtbare velden had uitgevonden, en dat deze velden alles tegen konden houden. Of de meneer die stelde dat hij in de piramides van Egypte een schat had gevonden en dat sindsdien de Duitse geheime dienst achter hem aanzat. En laten we die mevrouw die met een tweedehands caravan uit 1990 naar Spanje reisde en bij aankomst bij wijze van spreken alleen nog maar een trekhaak over had, zo heftig was de caravan in kwestie tussen Amsterdam en Andalusië uit elkaar gevallen, niet vergeten. Stuk voor stuk cliënten die bij elke Wetwinkelborrel weer even gememoreerd worden.

Gekke cliënten, hoofdpijnzaken en geweldige collega's: dat maakt het werken bij de Wetwinkel zo uniek. Het is daarmee niet alleen een plek waar je je theoretiekennis in praktijk brengt en al heel snel ontdekt dat er een reusachtig gat tussen beide bestaat maar ook een instantie die je afwisselend in de rol van jurist, sociaal werker en mediator plaatst, die je met een heel klein beetje geluk dat unieke gevoel van daadwerkelijk voor een kantonrechter je verhaal houden laat meemaken, en die je binnen de veilige muren van onze Stichting als een procestijger in wording zonder hevige consequenties fouten leert maken.

Dat alles maakt de Wetwinkel een unieke club, een die als een cowboy in het Wilde Westen van het Nederlandse recht opereert. Hoe kan je immers anders een organisatie met louter *Rechtenstudenten* noemen die het in zijn hoofd haalt om tegen Moskowitz (weliswaar Robert Moskowitz, het zwarte schaap van de familie, maar alsnog een Moskowitz) te procederen en ook nog eens wint, die het bij een ontruimingsprocedure in al zijn wijsheid op een kort geding tegen Ymere aan laat komen en daarbij grandioos verliest, onder andere omdat ze helemaal niet als gemachtige op had *mogen* treden en die bij het organiseren van zijn Lustrum door een flinke portie bluffpoker Boekel de Nerée, de Orde van Advocaten en de Universiteit van Amsterdam als sponsors achter zich krijgt? Inderdaad, dat kan alleen bij de Stichting Wetwinkel Amsterdam!

Pionier op het web

Clinic

TESSEL PEIJNENBURG

De Clinic is een bijzondere rechtswinkel die, als enige in Nederland, gespecialiseerde rechtshulp biedt over vragen betreffende Technologie, Media en Communicatie (TMC). TMC is een specialistisch vakgebied binnen de juridische dienstverlening waar, gezien de toenemende participatie van burgers en startende ondernemers in de informatiesamenleving, steeds vaker een beroep op wordt gedaan. Ook de handhaving van intellectuele eigendomsrechten, in combinatie met het gemak waarmee (auteursrechtelijk beschermd) werken via internet verspreid worden, leidt tot veel rechtsvragen en juridische geschillen.

De Clinic is opgericht in 2008, op initiatief van SOLV Advocaten, een in TMC gespecialiseerd advocatenkantoor gevestigd in Amsterdam. SOLV Advocaten signaleerde een toenemende behoefte aan juridische hulp voor minder vermogende particulieren en startende ondernemers inzake TMC. In combinatie met de hoge tarieven van de in TMC gespecialiseerde advocaten leidde dit tot complicaties. Rechtszoekenden met een dringende vraag naar gespecialiseerd juridisch advies en een beperkt budget, dreigden tussen wal en schip te vallen. SOLV Advocaten zocht een passende oplossing en kwam met het initiatief voor de Clinic.

De Clinic is een onafhankelijke rechtswinkel. Uit praktisch oogpunt nemen de advocaten van SOLV nog een groot deel van de begeleiding op zich maar er worden steeds meer andere advocatenkantoren en juridische specialisten bereid gevonden om met de Clinic samen te werken.

De Clinic voorziet in kosteloos eerstelijns advies aan minder vermogende particulieren en startende ondernemers. Dat betekent dat op basis van de hulpvraag en na eventuele navraag bij de cliënt, telefonisch een juridisch advies wordt verstrekt. Spoedeisende juridische hulp, bemiddelingen, het voeren van procedures, sommatiebrieven of andere stukken op schrift stellen, vallen niet onder de dienstverlening. Advisering vindt enkel telefonisch plaats. Er bestaat geen open inloop- of spreekuur. Rechtszoekenden wenden zich tot de Clinic-website alwaar zij via het aanvraagformulier hun vraag inzenden. De website in combinatie met het geven van telefonisch advies zorgt voor een landelijk bereik. De Clinic ziet dan ook vragen binnenkomen vanuit het hele land.

Naast individueel advies op maat, draagt de Clinic ook bij aan meer structurele rechtshulp. Hiermee wil de Clinic haar stem laten horen over actuele, maatschappelijke rechtsvragen inzake TMC. Het bieden van structurele rechtshulp gebeurt allereerst door middel van de Clinic-website, die als Wiki-pagina is opgesteld. Maar ook met het starten van grote projecten zoals het handhavingsverzoek bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CPB) met betrekking tot de studenten OV-chipkaart, het geven van voorlichting en het publiceren van artikelen die burgers wijzen op hun rechten en plichten in de informatiemaatschappij.

Clinicers

De Clinic wordt steeds voor een jaar gerund door een zestal enthousiaste en gevorderde rechtenstudenten die allemaal een master volgen op het gebied van intellectueel eigendom. Voor de studenten is de Clinic een unieke kennismaking met de juridische praktijk. Het is de kans voor studenten om hun kennis van het recht toe te passen, verder te ontwikkelen en zelfstandig cliënten te adviseren. De Clinic biedt een prettige en kleinschalige werkomgeving met medestudenten, ervaren advocaten en specialisten. Dit ontgaat de Universiteit dan ook niet en UvA-studenten die de Master Informatierecht volgen kunnen voor hun werkzaamheden bij de Clinic 5 of 10 studiepunten verdienen.

Werkwijze

Rechtszoekenden kunnen hun vragen aan de Clinic stellen via het aanvraagformulier op de website www.clinic.nl.

In tweetallen bereiden de clinicers iedere week de hun toebedeelde vragen zo ver en zo goed mogelijk voor. Daarvoor wordt eventueel nadere informatie ingewonnen

bij de rechtszoekende en wordt er literatuur en jurisprudentie nageslagen. Elke woensdag komen de studenten tijdens de lunch bijeen. De begeleidende advocaten of specialisten luisteren naar de gevonden oplossingen en geven kritische feedback. Zo ontstaan vaak interessante en leerzame discussies. Na de lunch gaan de clinicers zelfstandig aan het werk om de adviezen zo nodig verder uit te werken. In de loop van de middag nemen zij telefonisch contact op met de rechtszoekenden om hen van advies te voorzien.

Doordat de Clinic op verschillende kantoren, bedrijven of instellingen actief is, komen de clinicers in aanraking met verschillende meningen, opvattingen en aanpakmethodes. De horizon wordt verbreed en de netwerken worden uitgebreid. Regelmatig bezoekt de Clinic seminars en jurisprudentielunches, maar er is ook tijd voor middagborrels. Dit zorgt voor een aangename en unieke combinatie van inhoudelijke ontmoetingen en een ontspannen sfeer.

Projecten

De Clinic probeert naast het geven van reguliere, individuele rechtshulp ook een bijdrage te leveren aan maatschappelijke kwesties door het starten van grote sociale projecten. Zo heeft de Clinic afgelopen jaar een handhavingsverzoek ingediend bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) over de OV-chipkaart. Aan de invoering van de OV-chipkaart kleven namelijk nogal wat privacyaspecten. De Clinic acht het overbodig dat reisgedrag van studenten bij in- en/of uitchecken wordt vastgelegd. Daarnaast zet de Clinic vraagtekens

Clinic

- Opgericht in 2008
- Huidig aantal medewerkers: 6
- Focus: Technologie, Media en Communicatie
- Aantal zaken per jaar: ca. 160
- Gem. looptijd medewerkers: 1 jaar

bij het ongevraagd en zonder toestemming toezenden van ‘speciale acties en/of aanbiedingen’. Ook is het vreemd dat de niet-geanonimiseerde gegevens 7 jaar opgeslagen worden. Het is daarbij twijfelachtig of de databank voldoende beveiligd is tegen hackers en onrechtmatig gebruik. Kortom, de Clinic vraagt zich af of de vervoersbedrijven wel in overeenstemming met de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) handelen. De bedoeling van deze acties is om burgers, en studenten in dit geval, bewust te maken van het belang van hun privacy en van hun rechten.

De Clinic bedenkt vaak nieuwe acties en schuwt er niet voor om wanneer zij problemen signaleert daar ook veel aandacht van de media voor te genereren. Daarnaast probeert de Clinic zo veel mogelijk voorlichting te geven aan geïnteresseerde partijen. Hierbij valt te denken aan de Filmacademie, Octrooicentra, Universiteiten, en allerhande bedrijven of instellingen die belang hebben bij specifieke informatie over TMC. Deze activiteiten bevorderen de naamsbekendheid van de Clinic en de clinicers worden getraind in het geven van presentaties en het paraat hebben van relevante kennis.

Publicaties

De Clinic opereert op het gebied van TMC en daarom ligt de focus van de Clinic ook op het internet. De Clinic is toegankelijk via de website www.clinic.nl en deze website is dan ook de belangrijkste informatievoorziening voor potentiële rechtszoekenden. De kennis en know-how die de Clinicers opdoen, wordt (al naar gelang de relevantie) verwerkt in een geanonimiseerd artikel en geplaatst op de openbaar toegankelijke Clinic-Wiki. De artikelen op de Wiki hebben een drievoudige werking. Ten eerste maken ze de Clinic beter vindbaar via Google, ten tweede fungeert de Wiki als een open en onafhankelijk publiek informatiepunt over TMC-rechten en ten derde leidt het ook tot meer gerichte juridische vragen.

Een publicatie die de Clinic binnenkort uitbrengt, op initiatief van digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom (BoF), is de gids waarin de

Clinicers aan het werk in de kantoren van SOLV Advocaten.

internetgebruiker wordt uitgelegd wat zijn rechten zijn als hij zich op internet begeeft. De publicatie krijgt als titel “Een juridische survival guide voor bloggers”. In de survival guide wordt een zo kort en simpel mogelijk antwoord gegeven op de meest voorkomende vragen die spelen bij internetgebruikers.

Rechtsvragen

In het tweede bestaansjaar van de Clinic is het aantal rechtsvragen gestegen met bijna 35%. Verreweg de meeste vragen hebben betrekking op het auteursrecht. Specifiek ging het merendeel over het beschermen van ideeën en het gebruik van afbeeldingen en krantenartikelen op internet. Vragen over merken handelden doorgaans over de toelaatbaarheid van merkgebruik in domeinnamen. Opvallend veel vragen werden gesteld over privacy. Vaak ging het hier om portretrechten of om reputatiebeschadigende teksten op internet. Op het gebied van consumentenrecht

ontving de Clinic veel vragen over algemene voorwaarden en consumentenkoop in combinatie met koop op afstand, zoals aankopen via webwinkels. Vragen over contractenrecht betroffen veelal wanprestatie door hosting providers.

Interessant is om te constateren dat het merendeel van de vragen via Google, andere advocaten en andere rechtswinkels binnenkomen. Een verklaring hiervoor is dat de meeste rechtswinkels over onvoldoende expertise beschikken om vragen over TMC te kunnen behandelen. Andere advocaten of juridische specialisten krijgen regelmatig vragen van particulieren of kleine ondernemingen die ze om uiteenlopende redenen zelf niet in behandeling nemen.

Tussen de binnengekomen rechtsvragen zitten een aantal bijzondere, die voor hilarische momenten zorgen. Vragen over domeinnamen leveren namelijk nog wel eens verrassende ontdekkingen op. Want naast webwinkeliers en hobbyisten heeft ook de erotische industrie de Clinic weten te vinden. En het blijkt ook dat er nog al eens verwarring bestaat over wat het modellenrecht nu eigenlijk is. Dit heeft namelijk echt niets met fotomodellen te maken.

Doordat we ons bezig houden met informatievoorziening is het altijd maar weer de vraag wat we nu weer te horen krijgen.

Verwachting

Sinds de oprichting in 2008 heeft de Clinic een volwaardige plaats ingenomen tussen andere rechtswinkels. Het feit dat het aantal vragen in het tweede operationele jaar met 35% is toegenomen toont aan dat vele rechtszoekenden de Clinic weten te vinden voor juridisch advies op het gebied van TMC. De ambitie van de Clinic om door te groeien is er niet minder om. Er zijn voldoende mogelijkheden om de rechtshulp uit te breiden. De verwachting is dat er in de komende jaren een sterke behoefte zal blijven bestaan aan de rechtshulp die de Clinic momenteel biedt en mogelijk gaat bieden. Een mooi perspectief en daarnaast ook een uitdaging voor de clinicers!

Het Juridisch Spreekuur: vóór en dóór studenten!

De Hogeschool van Amsterdam

Sinds 2008 kent de Hogeschool van Amsterdam Het Juridisch Spreekuur (HJS), te weten een samenwerkingsverband van de opleidingen Sociaal Juridische Dienstverlening (SJD) en HBO-rechten (van het Lectoraat Juridische Informatiekunde van het domein Maatschappij en Recht). Het Lectoraat draagt er onder andere zorg voor dat alle mogelijke methoden en technieken van juridisch kennismanagement zoals beslissingsondersteunende systemen, juridische portals, yellow pages et cetera in HJS worden toegepast, onderzocht en aan de juridische praktijk worden getoetst.

De voornaamste werkzaamheden van HJS bestaan uit het verstrekken van juridische adviezen aan cliënten, namelijk studenten die studeren aan diverse opleidingen van de Hogeschool van Amsterdam. Het adagium luidt dan ook: “Vóór en dóór studenten”.

De vragen die tijdens de spreekuren in behandeling worden genomen hebben betrekking op huurrecht, consumentenrecht, arbeidsrecht en inkomen.

Binnenkomende vragen die betrekking hebben op andere rechtsgebieden worden na overleg met de coördinatoren al dan niet in behandeling genomen dan wel doorverwezen.

Naast het bieden van juridische ondersteuning aan cliënten heeft HJS ook een onderwijsfunctie. Deze biedt studenten van de opleidingen SJD en HBO-Rechten de mogelijkheid om hun stageperiode bij HJS in te vullen. Deze studenten kunnen tijdens hun stage praktijkervaring opdoen in het juridische werkveld. Dit geldt ook voor SJD studenten die er in het kader van het vak beroepsvoorbereiding (SJD) voor kunnen kiezen om uren in te vullen bij HJS. De studenten leren door spreekuur te

houden en van anderen bij te wonen om te werken met alle binnen een spreekuur gebruikte methoden en technieken van kennismanagement. Ook werken ze mee aan de ontwikkeling en het onderhoud van de kennisinfrastructuur van het spreekuur, zoals de beslisschema's, de webformulieren, het portal met toelichtende teksten et cetera.

Projecten en contacten

HJS heeft in het studiejaar 2009-2010 ongeveer 200 zaken op jaarbasis binnen gekregen. Er is sprake van een stijgende lijn. Vragen die betrekking hebben op andere domeinen dan Consumentenrecht/Werk/Inkomen/Wonen, vallen onder het domein Algemeen. HJS gaat tot nu toe flexibel om met het in behandeling nemen van zaken die niet tot de vier specifieke domeinen behoren en zal dit blijven doen zolang er capaciteit voor is.

Daarnaast is HJS in het huidige studiejaar ook begonnen met het houden van spreekuur op BOOT-locaties (www.krachtwijken.hva.nl). Met name de juridische gesprekken in de stadsdelen de "De Baarsjes" en "De Indische buurt" te Amsterdam zijn al volledig operationeel en bieden de buurtbewoners een prima mogelijkheid om laagdrempelig en gratis juridisch advies te krijgen.

Ook onderhoudt HJS contacten met diverse externe partners, waaronder bijvoorbeeld het Landelijk Studenten Rechtsbureau en Spuistraat 10 advocaten.

Contactgegevens

Telefonisch spreekuur:

Maandag t/m donderdag van 09.00
-17.00

Inlooppreekuur: Alleen op afspraak

Advies per e-mail: Ja

Bezoekersadres:

Het Juridisch Spreekuur (kamer 2.05,
2de verdieping)

Europahuis

James Wattstraat 77-79

1097 DL Amsterdam

T: 020 - 595 28 68

hjs@hva.nl

www.hjs.hva.nl

Nawoord

Dit boekje is samengesteld ter gelegenheid van het symposium in september 2010, getiteld 'De Amsterdamse Rechtswinkels in beeld, 40 jaar sociale rechtshulp', georganiseerd door de Amsterdamse Rechtswinkels in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam en de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam.

Aanleiding voor deze dag is het feit dat het dit jaar veertig jaar geleden is dat het studentenblad *Ars Aequi* een *special* uitbracht over het functioneren van de advocatuur. Het nummer was één grote aanklacht tegen deze beroepsgroep. Deze was niet geïnteresseerd in de problemen van de burger met de smalle beurs. Maar ook de taak van de overheid werd niet onbesproken gelaten. Zij had immers als beschermer van de rechtstaat de toegang naar het recht te waarborgen en te bevorderen, en ook zij was debet aan het falen hierin.

Dankzij het 'zwarte nummer' van *Ars Aequi* is de term 'leemte in de rechtshulp' een begrip geworden en daarmee het specialisme sociale rechtshulp. Rechts- en wetwinkels schoten daarna als paddenstoelen uit de grond om deze leemte tijdelijk op te vullen totdat er een duurzame oplossing zou worden geboden. Die duurzame oplossing is er nooit gekomen. Tot op heden zijn de rechts- en wetwinkels niet meer weg te denken binnen het juridische veld.

De bijdragen van de verschillende rechtswinkeliers (de auteurs) geven een fraai beeld van de ontwikkeling die de diverse rechtswinkels in de loop der jaren hebben doorgemaakt. De Amsterdamse eigenzinnigheid maakt dat het de zeven en binnenkort acht rechtswinkels wel ontbreekt aan samenwerking onderling en met andere rechtshulpinstanties. Het credo 'we kunnen het alleen' is de Amsterdamse rechtswinkels op het lijf geschreven. Met het oog op de toekomst, zou een vereniging

van krachten een passend antwoord zijn op de toenemende vraag naar de sociale rechtshulp (bijvoorbeeld de competentiegrensverschuiving van 2011). Bovendien bevordert zo'n bundeling de transparantie en de toegankelijkheid van de winkels voor de burger met de smalle beurs.

Het symposium is bedoeld om de contacten te versterken tussen de rechts- en wetswinkels die zijn verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit en de Hogeschool van Amsterdam en al die sociale advocaten die hen met raad en daad bijstaan.

Het boekje is samengesteld om deze dag te memoreren om vooruit te blikken naar de betekenis van sociale rechtshulp nu en straks...

De redactie bedankt de Universiteit van Amsterdam, de Amsterdamse Orde van Advocaten en de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam voor hun bijdragen in het realiseren van het symposium en dit boekje. Voor hun persoonlijke inzet bedanken zij vooral Auke Lankreijer, Anna Negenborn en Anna Zijlstra van de Rechtswinkel Amsterdam en Rahul Uppal van de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam die ons van commentaar en verfrissende ideeën hebben voorzien.

RUBIAH BALSEM
SAKINA KODAD
MIES WESTERVELD

Contactgegevens van de rechtswinkels

☛ Stichting Rechtswinkel Amsterdam

Inloopspreekuur (zonder afspraak):
Woensdag en donderdag: 18:00 – 20:00

Telefonisch spreekuur:
Maandag t/m vrijdag: 10:00 – 17:00
Dinsdag: 18:30 – 21:00

Advies per e-mail: Nee

Correspondentie en bezoekersadres
Duisartstraat 50-52 HS
1072 HT Amsterdam

T: 020-6733811
F: 020-6733013
info@rechtswinkelamsterdam.nl
www.rechtswinkelamsterdam.nl

☛ Stichting Rechtswinkel Bijlmermeer

Inloopspreekuur (zonder afspraak):
Woensdag: 9:30 – 11:00
Donderdag: 19:00 – 20:30

Telefonisch spreekuur: Nee
Advies per e-mail: Nee

Bezoekersadres
MaDi Amsterdam Zuidoost
Karspeldreef 1009
1104 SE Amsterdam Zuidoost

Correspondentieadres
Postbus 16464
1001 RN Amsterdam

T: 020 - 5253317
F: 020 - 5253444
info@rechtswinkelbijlmermeer.nl
www.rechtswinkelbijlmermeer.nl

☛ Stichting Belastingwinkel Amsterdam

Spreekuur (op afspraak):
Maandag, dinsdag, donderdag, vrijdag
tussen 10.00 - 11.00

Telefonisch spreekuur: Nee
Advies per e-mail: Nee

Correspondentie- en bezoekersadres:
Oudemanhuispoort 2-3
1012 CN Amsterdam

T: 020 - 624 7003
www.belastingwinkelamsterdam.nl

☛ **Stichting Rechtswinkel Migranten**

Inlooppreekuur (zonder afspraak): Dinsdag: 18.00 - 20.00 Donderdag: 18.00 - 20.00 Vrijdag: 14.00 - 16.00	Advies per e-mail: Ja Correspondentie- en bezoekersadres: Dusartstraat 38 1072 HT Amsterdam
Telefonisch spreekuur (zonder afspraak): Dinsdag: 18.00 - 20.00 Donderdag: 18.00 - 20.00 Vrijdag: 14.00 - 16.00	T: 020 6750551 info@rechtswinkelmigranten.nl www.rechtswinkelmigranten.nl

☛ **Stichting Kinder- en jongerenrechtswinkel Amsterdam**

Inlooppreekuur: Nee Telefonisch spreekuur: Dagelijks Advies per e-mail: Ja	Correspondentieadres: Postbus 78077 1070 LP Amsterdam T: 020-6260067 info@krwa.demon.nl www.kinderrechtswinkelamsterdam.nl
--	---

☛ **Stichting Wetwinkel Amsterdam**

Inlooppreekuur: Dinsdag en donderdag: 19:00 - 21:00	Correspondentie- en bezoekersadres: Oudemanhuispoort 2-3 1012 CN Amsterdam
Telefonisch spreekuur: Dinsdag en donderdag van 19:00 tot 21:00 uur.	T: 020-330 30 29 F: 020-525 47 54 info@wetwinkelamsterdam.nl www.wetwinkelamsterdam.nl
Advies per e-mail: Nee	

☛ **Clinic**

Inlooppreekuur: Nee Telefonisch spreekuur: Nee	Correspondentieadres: Schippersgracht 1-3 1011 TR Amsterdam
Advies per e-mail: Via aanvraagformulier op www.clinic.nl	www.clinic.nl

NEDERLANDSE
ORDE VAN
ADVOCATEN

